

2012

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΔΟ

[ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ]

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

Αρ. Μητρώου 5009

Υπεύθυνος Καθηγητής: κ. Απλαδάς

«Να εύχεσαι, να είναι μακρύς ο δρόμος, γεμάτος περιπέτειες, γεμάτος γνώση»

Κ. Καβάφης

Ευχαριστίες

Στην οικογένειά μου για την αμέριστη συμπαράστασή της και στον καθηγητή μου κ. Γιώργο Απλαδά, για την αδιάκοπη αρωγή του στη προσπάθειά μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες.....	3
Περίληψη	6

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή.....	7
1. Εννοιολογικοί Ορισμοί.....	7
1.1.1 Ο ορισμός του τουρισμού.....	7
1.1.2 Βιώσιμη ανάπτυξη: Θεωρητική προσέγγιση.....	9
1.1.3 Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.....	13
1.1.4 Δείκτες βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.....	14
1.1.5 Οι σημερινές μορφές τουρισμού.....	16

Κεφάλαιο 2

Μεθοδολογία.....	17
2.1 Περίληψη.....	17
2.2 Φιλοσοφικό Πλαίσιο.....	17
2.3 Ειδικά ερωτήματα.....	17
2.4 Χαρακτηριστικά πρωτογενών πηγών.....	18

Κεφάλαιο 3

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση.....	19
3.1 Γενικά στοιχεία τουρισμού στη Κύπρο.....	20
3.2 Ο τουρισμός στη Κύπρο.....	21
3.3 Υφιστάμενη Κατάσταση: Προσφορά – Ζήτηση.....	24
3.4 Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού.....	27
3.4.1 Αγροτουρισμός.....	29
3.4.1.1 Βασικές Αρχές και στόχοι για τη σωστή εφαρμογή.....	34
3.4.1.2 Ο ρόλος των τοπικών φορέων για την ανάπτυξη και προώθηση του.....	35
3.4.1.3 Ποια τα επίπεδα ικανοποίησης του τουρίστα που επιλέγει αγροτουριστικά θέρετρα.....	36
3.4.2 Συνεδριακός και εκθεσιακός τουρισμός.....	38
3.4.3 Θρησκευτικός τουρισμός.....	39
3.4.4 Πολιτιστικός τουρισμός.....	40
3.4.4.1 Η «ζωντανή» προσέγγιση του πολιτισμού.....	43
3.4.4.2 Οι υποδομές του πολιτιστικού τουρισμού.....	44
3.4.5 Οικοτουρισμός.....	45
3.4.6 Τουρισμός Υγείας: Μια νέα μορφή τουρισμού στη Κύπρο.....	47
3.4.6.1 Οι προοπτικές της Κύπρου στο τομέα της υγείας.....	48
3.4.6.2 Η κατάσταση στη Κύπρο.....	51
3.4.6.3 Ανάπτυξη του τουρισμού υγείας.....	52
3.5 Ανάλυση της τουριστικής προσφοράς.....	53
3.5.1 Φυσικό περιβάλλον.....	54
3.5.2 Πολιτιστικό Ανθρωπογενές Περιβάλλον.....	55
3.5.3 Καταλύματα και κλίνες.....	56

3.6 Ανάλυση τουριστικής ζήτησης.....	58
3.6.1 Διεθνείς τάσεις στην αγορά του τουρισμού της υπαίθρου από την πλευρά της ζήτησης.....	58
3.7 Δεδομένα Αφίξεων και διανυκτερεύσεων σε τουριστικά καταλύματα που συνδέονται με τον τουρισμό της υπαίθρου.....	61
3.8 Τάσεις τουριστών στη Κύπρο.....	62
3.9 Σύγχρονες τάσεις στον τουρισμό (διεθνείς αγορές).....	64
3.9.1 Χρήση διαδικτύου.....	64
3.9.2 Αναζήτηση εμπειριών.....	64
3.9.3 Συχνότητα και είδος ταξιδιών.....	65
3.10 Το ανταγωνιστικό, προς τη βιώσιμη ανάπτυξη της Κύπρου, περιβάλλον... 65	
3.10.1 Αυστρία.....	66
3.10.2 Γαλλία.....	67
3.10.3 Ιταλία.....	68
3.10.4 Μεγάλη Βρετανία.....	69
3.10.5 Ελλάδα.....	70
3.11. Οικονομικά και πολιτιστικά οφέλη από τον αγροτουρισμό.....	71
3.12 Οικονομική κρίση και συνέπειες.....	72

Κεφάλαιο 4

Συμπεράσματα.....	75
-------------------	----

Παράρτημα

Βιβλιογραφία.....	81
-------------------	----

Περίληψη

Μια από τις κυριότερες δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου είναι αυτή του τουρισμού. Ο σύγχρονος τουρισμός, που πρόδρομό του αποτελούν οι περιηγήσεις που πραγματοποιούσε ο άνθρωπος από την αρχαιότητα, τις τελευταίες δεκαετίες καθίσταται ως ένα πολυσχιδές φαινόμενο με κοινωνικές, οικονομικές, περιβαλλοντικές και περαιτέρω διαστάσεις.

Η δυναμική πορεία του τουρισμού οδήγησε στη διαμόρφωση και παγίωση πολλών και διαφορετικών μεταξύ τους προτύπων τουριστικής ανάπτυξης, ως αποτέλεσμα των παραμέτρων που διαμορφώνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της. Τα πρότυπα αυτά σίγουρα εξασφαλίζουν την οικονομική ευημερία στις περιοχές που εκδηλώνονται και αποτελούν τη βάση της τουριστικής ανάπτυξης και χαρακτηρίζουν άμεσα το τουριστικό προϊόν που αυτή προσφέρει. Η ανάγκη για μια «νέα» αντίληψη στην πολιτική του τουρισμού εμφανίστηκε ήδη από τη δεκαετία του '70, κυρίως με αφορμή τις κοινωνικές, οικολογικές και πολιτισμικές αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού, μια ανάγκη η οποία στις μέρες μας καθίσταται επιτακτική και βρίσκει εφαρμογή στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία ασχολείται με το θέμα της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και γίνεται ειδικότερη μνεία στην περιοχή της Κύπρου. Αρχικά γίνεται μια ανάλυση των εννοιολογικών ορισμών που πραγματεύεται η παρούσα εργασία και ακολούθως γίνεται μια βιβλιογραφική ανασκόπηση για την ανάδειξη των απαντήσεων στα ερευνητικά ερωτήματα. Τέλος, υπάρχει κατάληψη στην εξαγωγή συμπερασμάτων από την ανάλυση που προηγήθηκε.

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό, το οποίο αποτελεί και την εισαγωγή μας στην μελέτη του θέματος «Βιώσιμη τουριστική Ανάπτυξη στην Κύπρο», εντασσόμαστε στο θέμα αρχικά κάνοντας μια ανάλυση των εννοιολογικών ορισμών που το περικλείουν και μετέπειτα καταπιανόμαστε με την παρουσίαση του γενικού σκοπού της εργασίας καθώς και με τα ειδικά ερωτήματα που θα κληθούμε αργότερα να απαντήσουμε στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσας πτυχιακής εργασίας.

1.1 Εννοιολογικοί Ορισμοί

1.1.1. Ο ορισμός του τουρισμού

Ο ορισμός «τουρισμός» προέρχεται από τη γαλλική λέξη «tour» και την αγγλική «touring» που σημαίνουν γύρος, περιήγηση. Η ρίζα και των δύο αυτών λέξεων είναι η λατινική λέξη tornus. Η Διεθνής Ακαδημία του τουρισμού ορίζει ότι ο τουρισμός είναι το σύνολο των ανθρώπινων μετακινήσεων και δραστηριοτήτων που προκύπτουν από αυτές και υποκινούνται, σε διαφορετικό βαθμό και ένταση, από τον πόθο της απόδρασης, που ενυπάρχει στα άτομα.

Εννοιολογικά ο τουρισμός αποτελεί την εξέλιξη του όρου «περιήγηση» στις σύγχρονες κοινωνίες. Πρόκειται για το φαινόμενο που συνδυάζει την αρχέγονη ανάγκη του ανθρώπου για γνώση και επαφή με το νέο (περιήγηση), με την ανάγκη για ψυχαγωγία, ανάπαυση, φυγή από την καθημερινότητα, και συνδέεται με νέες αξίες που έχουν γίνει αποδεκτές από τη σύγχρονη κοινωνία.

Ο τουρισμός αποτελεί ένα νέο και ταχύτατα αναπτυσσόμενο τομέα της παγκόσμιας οικονομίας, που παράλληλα επιφέρει κοινωνικές, πολιτισμικές, χωρικές και περιβαλλοντικές αλλαγές στη δομή των σύγχρονων κοινωνιών. Το γεγονός αυτό εξηγεί τις μεγάλες δυσκολίες που υπάρχουν στην εννοιολογική οριοθέτηση και ταξινόμηση των βασικών στοιχείων που συναρθρώνουν την έννοια «τουρισμός». Οι εννοιολογικές προσεγγίσεις και οι ορισμοί του τουρισμού ποικίλουν ανάλογα με το συγκεκριμένο πλαίσιο στο οποίο εξετάζονται, πλαίσιο

που αναφέρεται τόσο στους διάφορους επιστημονικούς κλάδους (οικονομία, κοινωνιολογία, γεωγραφία κτλ.), όσο και στους διάφορους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς σχεδιασμού και πολιτικής (σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο). (Κομίλης & Βαγιονής,1999). Από τις αρχές του 20ου αιώνα πολλοί διεθνείς οργανισμοί και ειδικοί του τουρισμού, μέσα από πολυεπιστημονικές και διεπιστημονικές προσεγγίσεις, προσπάθησαν να ορίσουν τις έννοιες του τουρίστα και του τουρισμού στη βάση ορισμένων μοντέλων δομικής ανάλυσης, διαστέλλοντας διαφορετικούς τύπους τουριστών. (Τσάρτας,1996, Βαρβαρέσος, 1998 και Γαλάνη-Μουτάφη, 2002).

Η έννοια του τουρισμού μπορεί να εξεταστεί από δύο σκοπιές: μία θεωρητική που να καλύπτει όλες τις πτυχές του φαινομένου όπως οικονομικές, κοινωνικές, ψυχολογικές και μια πρακτική που να ρυθμίζει τις συναλλαγματικές σχέσεις. Από την πρακτική του σκοπιά, η έννοια του τουρισμού έχει σκοπό να βρεθεί ο κατάλληλος τρόπος συνεννόησης όλων αυτών που ασχολούνται σε διεθνή κλίμακα με τις τουριστικές δραστηριότητες, ενώ από τη θεωρητική του σκοπιά μπορεί να προσδιοριστεί σαν την πρόσκαιρη μετακίνηση των ατόμων από το μόνιμο τόπο κατοικίας τους σε έναν άλλο τόπο, για λόγους κυρίως ψυχολογικούς, χωρίς κερδοσκοπικό κίνητρο και οργανωμένη προσπάθεια για την προσέλκυση, υποδοχή και εξυπηρέτηση των ατόμων. Ο συγκεκριμένος τύπος τουρισμού έχει δύο πλευρές: η πρώτη αναφέρεται στη μετακίνηση των ατόμων, η οποία αντιπροσωπεύει το καταναλωτικό μέρος του τουρισμού και ταυτίζεται με την τουριστική ζήτηση και η δεύτερη αναφέρεται στην υποδοχή και την εξυπηρέτηση των μετακινούμενων, αντιπροσωπεύοντας έτσι το παραγωγικό μέρος του τουρισμού που ταυτίζεται με την τουριστική προσφορά. (Gartner, 2001).

Η Παγκόσμια Οργάνωση Τουρισμού (Π.Ο.Τ.) αναφέρει πως «τουρισμός θεωρείται κάθε δραστηριότητα που περιλαμβάνει κάθε είδους μετακινήσεις, είτε διαμέσου διεθνών συνόρων (αλλοδαπός), είτε όχι (ημεδαπός), διάρκειας πάνω από 24 ώρες και για διάφορους λόγους (εκτός λόγων μετανάστευσης και τακτικής ημερήσιας απασχόλησης». (Κομίλης & Βαγιονής,1999) Η Διεθνής Ακαδημία Τουρισμού ορίζει τον «τουρισμό» ως: «το σύνολο των ανθρώπινων μετακινήσεων και δραστηριοτήτων που προκύπτουν από αυτές. Οι μετακινήσεις αυτές υποκινούνται, σε διαφορετικό βαθμό και ένταση, από τον πόθο της απόδρασης που ενυπάρχει στα άτομα». Ο επιστημονικός αυτός ορισμός οριοθετείται

ουσιαστικά από δυο κύριες έννοιες: το κίνητρο και τη μετακίνηση (Βαρβαρέσος, 1998).

Το 1963 η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τον Τουρισμό και τα Διεθνή Ταξίδια στη Ρώμη όρισε ως «επισκέπτη»: «κάθε άτομο που μετακινείται σε μια άλλη χώρα, διαφορετική από εκείνη της μόνιμης κατοικίας του, για οποιονδήποτε άλλο λόγο εκτός από εκείνον της άσκησης αμειβόμενου επαγγέλματος». Ο παραπάνω ορισμός αφορά σε δύο κατηγορίες επισκεπτών, τους «τουρίστες» και τους «εκδρομείς» και μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για τον τουρισμό ημεδαπών στο εσωτερικό της χώρας τους. (Τσάρτας, 1996). Ως «τουρίστες» θεωρούνται «οι προσωρινοί επισκέπτες, η παραμονή των οποίων υπερβαίνει τις 24 ώρες στην επισκεπτόμενη χώρα, είτε για διακοπές- διακοπές, είτε για επαγγελματικούς λόγους». Από την άλλη, «εκδρομείς» θεωρούνται «όσοι είναι προσωρινοί επισκέπτες και μένουν λιγότερο από 24 ώρες στη χώρα που επισκέπτονται (συμπεριλαμβανομένων και των ατόμων που μετέχουν σε κρουαζιέρες)»(Τσάρτας, 1996).

Παρά την κοινή παραδοχή από όλους των παραπάνω ορισμών διεθνώς έχει επικρατήσει η έννοια του «τουρίστα» να ταυτίζεται με αυτήν του «επισκέπτη», γεγονός που οφείλεται στη διεθνοποίηση του όρου και πως σε όλες τις γλώσσες έχει καταστεί ώστε να προσδιορίζει το τουριστικό φαινόμενο. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, ο όρος «τουρίστας» τις περισσότερες φορές αναφέρεται σε αλλοδαπούς που κάνουν διακοπές, ενώ ο εσωτερικός τουρισμός (ημεδαποί τουρίστες) παραμένει τις περισσότερες φορές ένα ερωτηματικό, μιας και κατά κύριο λόγο καταγράφονται τα χαρακτηριστικά των αλλοδαπών τουριστών (Τσάρτας, 1996).

1.1.2. Βιώσιμη Ανάπτυξη: Θεωρητική προσέγγιση

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες η Βιώσιμη Ανάπτυξη έχει αποδειχθεί ως ένα από τα πρωτεύοντα θέματα παγκοσμίως τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο. Σε θεωρητικό επίπεδο, η Βιώσιμη Ανάπτυξη αποτελεί κεντρικό θέμα τόσο των κοινωνικών όσο και των φυσικών επιστημών. Στα πλαίσια της Οικονομικής Επιστήμης γίνονται συστηματικές και πολύ σημαντικές προσπάθειες προσδιορισμού του όρου και διερεύνησης των αλληλεξαρτήσεων μεταξύ της οικονομικής, περιβαλλοντικής και κοινωνικής διάταξης της ανάπτυξης τόσο σε

μικροοικονομικό όσο και σε μακροοικονομικό επίπεδο. Οι προσπάθειες αυτές ξεκινούν από την ευρύτατη αποδοχή ότι η οικονομική μεγέθυνση συντελέστηκε: α) σε βάρος του φυσικού περιβάλλοντος, χωρίς κάτι τέτοιο να είναι απαραίτητο τουλάχιστον με τους ρυθμούς που αυτό έγινε κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών και β) ότι η κοινωνική διάσταση της ανάπτυξης παραμελήθηκε. Επομένως, είναι απαραίτητος ο άμεσος αναπροσανατολισμός της μεγέθυνσης μέσα από τα πιο περιβαλλοντικά φιλικά μονοπάτια και με ταυτόχρονη ανάπτυξη της κοινωνικής διάστασης, έτσι ώστε να μην τίθενται σε κίνδυνο οι μελλοντικές δυνατότητες ανάπτυξης. Η Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι ο κύριος ιδεολογικός μοχλός προώθησης μιας τέτοιας αλλαγής σε πολιτικό-θεσμικό επίπεδο.

Η έννοια της ανάπτυξης εκ φύσεως παραπέμπει σε μια διαδικασία αλλαγής αύξησης, ή εξέλιξης. Προσδιορίζει ή καλύτερα χαρακτηρίζει έννοιες όπως οικονομία (οικονομική ανάπτυξη ή μεγέθυνση), κοινωνία (κοινωνική ανάπτυξη), πολιτική (πολιτική ανάπτυξη), τεχνολογία (τεχνολογική ανάπτυξη), τουρισμό (τουριστική ανάπτυξη) κ.α. Η χρήση της ανάπτυξης από ποικίλους επιστημονικούς κλάδους και η διαφορετική κάθε φορά διεπιστημονική προσέγγιση του όρου, σε συνδυασμό με τα

διαφορετικά αναπτυξιακά κίνητρα, οδήγησε στην ανυπαρξία ενός ολοκληρωμένου ορισμού για τον όρο ανάπτυξη. (Λαμπριανίδης, 2000 και Ανδριώτης, 2005) Για πολλές δεκαετίες η έννοια της ανάπτυξης αποτέλεσε το «απενενοχοποιημένο ένδυμα» των ισχυρών αυτού του πλανήτη για να πραγματοποιήσουν τις προσωπικές ή τις εθνικοκινούμενες φιλοδοξίες τους και να προσελκύσουν τη συνεχώς αναδυόμενη μεσαία τάξη. Για το λόγο αυτό ο όρος ανάπτυξη είναι συνήθως ταυτόσημος με την οικονομική ανάπτυξη, εξέλιξη ή μεγέθυνση, πάντα δηλαδή ερμηνεύεται με μια επιλεκτική μονομέρεια στο πλαίσιο μιας υλιστικής και άκρως οικονομίστικης προσέγγισης.

Η γενικευμένη κρίση, τόσο σε οικονομικό/ποσοτικό, όσο και σε περιβαλλοντικό/ποιοτικό επίπεδο, έχει οδηγήσει σε μια ριζική κριτική και εν συνεχεία σε μια ριζική αλλαγή της αντίληψης για το μοντέλο ανάπτυξης του παρελθόντος, καθώς και γι' αυτό που πρέπει να υιοθετηθεί στο μέλλον. Το κοινό αίσθημα και η αποδοχή, πως η οικονομική μεγέθυνση συντελέστηκε εις βάρος του φυσικού περιβάλλοντος και πως η κοινωνική συνιστώσα παραγκωνίστηκε, ανέδειξε τη Βιώσιμη ή Αειφόρο ανάπτυξη σε πρωτεύον θέμα, τόσο σε πολιτικό, όσο και σε θεωρητικό επίπεδο. Τις τελευταίες δύο δεκαετίες οι έννοιες βιωσιμότητα

και αειφορία δεσπάζουν όλο και συχνότερα, όχι μόνο σε αυστηρώς επιστημονικά, που αφορούν θέματα οικονομίας και ανάπτυξης φυσικών πόρων, αλλά και σε πολλά εκλαϊκευμένα κείμενα, αποτελώντας το σύνθημα των καιρών μας. (Σαρτζετάκης και Παπανδρέου, 2002).

Η πρώτη περιβαλλοντική διάσκεψη του ΟΗΕ στη Στοκχόλμη, το 1972, υιοθέτησε την άποψη πως η προστασία του περιβάλλοντος και η οικονομική ανάπτυξη είναι οι «δύο όψεις του ίδιου νομίσματος». Ο προβληματισμός γύρω από την απειλή που υφίσταται το περιβάλλον από τις ανθρώπινες δραστηριότητες σε πλανητική κλίμακα οδήγησε στην δημιουργία, αποδοχή και χρήση, από το 1987, των εννοιών «sustainability» και «sustainable development», ύστερα από τη δημοσίευση της έκθεσης Brundtland «Our common future». Οι έννοιες αυτές στα ελληνικά αποδίδονται ως «αειφόρος, βιώσιμη, υποστηρίξιμη, διατηρήσιμη, διαρκής ή ολοκληρωμένη ανάπτυξη». Ο όρος βιωσιμότητα φαίνεται να είναι ο πιο αντιπροσωπευτικός και αφορά μια ανθρωποκεντρική έννοια, μια μη ντετερμινιστική διαδικασία που δεν έχει a priori γνωστό αποτέλεσμα και που ταυτόχρονα παρακάμπτει τη σύγκρουση της ανάπτυξης με τη οικονομική αύξηση ή μεγέθυνση. (WCDE,1987) Εντούτοις, η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης δεν βρίσκεται σε αντιδιαμετρική θέση με την οικονομική ανάπτυξη, αφού η οικονομική αναζωογόνηση καθίσταται ουσιαστικής σημασίας για την καταπολέμηση της φτώχειας, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, αλλά και τη διαδικασία προστασίας του περιβάλλοντος. (Ανδριώτης, 2005).

Στην έκθεση Brundtland η βιώσιμη ανάπτυξη ορίστηκε ως η διαδικασία με την οποία ικανοποιούνται οι ανάγκες του παρόντος, χωρίς να υπονομεύονται οι απαιτήσεις των μελλοντικών γενεών, ώστε να καλύψουν και αυτές τις δικές τους ανάγκες. Πρόκειται για μια διαδικασία αλλαγής, κατά την οποία η αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης και οι θεσμικές αλλαγές βρίσκονται σε αρμονία και προάγουν τις τρέχουσες και τις μέλλουσες δυνατότητες να ικανοποιηθούν οι ανθρώπινες ανάγκες. Έτσι, η βιωσιμότητα μπορεί να εξασφαλίσει τη διαρκή για παράδειγμα αξιοποίηση των φυσικών πόρων, χωρίς να προκληθούν μόνιμες ή και μη αναστρέψιμες –περιβαλλοντικά ζημιογόνες – μεταβολές. (WCDE,1987) Για την παγίωση και την καθιέρωση στον πλανήτη της βιώσιμης ανάπτυξης σημαντικό σταθμό αποτελούν η 9ιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών το 1992 για το Περιβάλλον

και την Ανάπτυξη, που διοργανώθηκε στο Ρίο της Βραζιλίας, με την υιοθέτηση της Ατζέντα 21, και η Παγκόσμια Σύνοδος Κορυφής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στο Γιοχάνεσμπουργκ δέκα χρόνια αργότερα, το 2002 (<http://www.greeceun.org>) Έτσι, η βιώσιμη ανάπτυξη από απλή προγραμματική αρχή κατέστη σταδιακά μια δικαιοακή, βασική πολιτική επιλογή, με νομικά δεσμευτική ισχύ και οικουμενικό χαρακτήρα, ακολουθώντας τη «διεθνοποίηση» της περιβαλλοντικής προστασίας. (Παπακωνσταντίνου, 2005).

Πιο αναλυτικά, το 1987, η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη του ΟΗΕ δημοσίευσε τα πορίσματά της στην Έκθεση με τίτλο: «*Το Κοινό μας Μέλλον*» αποτυπώνοντας με τον πιο σαφή και συνεκτικό τρόπο τις μέχρι τότε διάχυτες περιβαλλοντικές ανησυχίες και αναδεικνύοντας την αναποτελεσματικότητα των λίγων και αποσπασματικών προσεγγίσεων αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Σήμερα, είναι γενικότερα αποδεκτό ότι η βιωσιμότητα είναι μια δυναμική διαδικασία που στηρίζεται σε τρεις «πυλώνες»: την οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον (οικονομική βιωσιμότητα, κοινωνικο-πολιτιστική βιωσιμότητα και οικολογική βιωσιμότητα). (Ανδριώτης, 2005) Για την κατανόηση και εφαρμογή της είναι απαραίτητη η γνώση της δομής και της λειτουργίας των περιβαλλοντικών και των ανθρώπινων συστημάτων, που εμπεριέχουν τα συστήματα της οικονομίας και της κοινωνίας. Όμως, η γνώση μόνο της δομής και της λειτουργίας δεν είναι αρκετή, αλλιώς θα πέφταμε στην παγίδα των κλασικών επαγωγικών μεθόδων και του ντετερμινισμού που θεωρεί ότι η γνώση του επί μέρους αρκεί για τη γνώση του όλου, αλλά κρίνεται απαραίτητη η γνώση των μεταξύ τους αλληλεπιδράσεων και διαδραστικών σχέσεων.

Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια οικονομικοκοινωνική διαδικασία ανάπτυξης, κατά τη διάρκεια της οποίας γίνεται προσπάθεια για αρμονική σύνδεση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών στόχων της κοινωνίας σε ένα ισορροπημένο πλαίσιο και αποσκοπεί στο να βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης του ανθρώπου με την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και με τη χρησιμοποίηση όσο το δυνατόν πιο φιλικών μεθόδων στο περιβάλλον, διαφυλάσσοντας το βραχυπρόθεσμα, αλλά κυρίως μακροπρόθεσμα. Η αειφόρος ή βιώσιμη ανάπτυξη αποσκοπεί σε μια οικονομική ανάπτυξη η οποία να είναι αποτελεσματική, κοινωνικά δίκαιη και περιβαλλοντικά βιώσιμη.

Με βάση τα παραπάνω, πρέπει πλέον να διαμορφώνεται κάθε νέα πολιτική πρόταση περιλαμβάνοντας περιβαλλοντικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς προβληματισμούς. Στο πλαίσιο αυτό, η αειφόρος ανάπτυξη συνδέεται στενά και με τη διαδικασία της τοπικής – ενδογενούς ή εκ των κάτω-ανάπτυξης. Την άποψη αυτή αιτιολογεί ο ορισμός της αειφόρου ανάπτυξης, όπως διατυπώθηκε από το Διεθνές Συμβούλιο Τοπικών Πρωτοβουλιών για το Περιβάλλον (International Council for Local Environmental Initiatives, 1994), ο οποίος δίνει μια πιο πρακτική ερμηνεία για την αειφόρο ανάπτυξη μέσα στο τοπικό πλαίσιο:

Αειφόρος ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που παρέχει βασικές περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές υπηρεσίες σε όλους τους κατοίκους μιας κοινότητας, χωρίς να απειλεί τη βιωσιμότητα των φυσικών, δομικών και κοινωνικών συστημάτων από τα οποία εξαρτάται η παροχή αυτών των υπηρεσιών.

Οι τοπικές Αυτοδιοικήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο προχώρησαν στην υιοθέτηση της Agenda 21 και συγκρότησαν την δική τους Τοπική Agenda 21 (Local Agenda 21), που είναι κατά κύριο λόγο μια στρατηγική διαδικασία για το σχεδιασμό και υλοποίηση των κατάλληλων δράσεων που οδηγούν προς την αειφορία με τη συμμετοχή όλων των κοινωνικών φορέων σε τοπικό επίπεδο (Πηγή: www.europa.eu.int).

Ως τοπική ανάπτυξη λοιπόν, εννοείται η διαδικασία με την οποία επιδιώκεται η προώθηση όλων των οικονομικών δραστηριοτήτων, στις οποίες ένας τόπος παρουσιάζει πλεονεκτήματα, όπως η εκμετάλλευση και αξιοποίηση όλων των πλουτοπαραγωγικών πηγών του (Μητούλα, 2006). Με λίγα λόγια η ανάπτυξη έχει σχέση με την εξέλιξη, αλλά κυρίως με την καλύτερη ποιότητα ζωής, που αξίζουν όλοι οι άνθρωποι.

1.1.3 Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (WTO, 2001), σαν αειφόρος τουριστική ανάπτυξη ορίζεται η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες των παρόντων τουριστών και των περιοχών οικοδεσποτών τους, ενώ προστατεύει και ενισχύει μελλοντικές ευκαιρίες. Προβλέπεται επίσης η διαχείριση όλων των πόρων κατά τέτοιο τρόπο ώστε να εκπληρωθούν οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες και να διατηρηθούν η πολιτιστική ακεραιότητα, οι απαραίτητες οικολογικές

διαδικασίες, η βιολογική ποικιλομορφία και τα συστήματα υποστήριξης της ζωής (Spilanis and Vayanni, 2003).

Σύμφωνα με τον παραπάνω ορισμό, ως «βιώσιμος» περιγράφεται ο τύπος της τουριστικής ανάπτυξης που δραστηριοποιείται ισόρροπα στην τοπική, κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική και περιβαλλοντική δομή της κάθε τουριστικής περιοχής, διαμορφώνοντας παράλληλα όρους (υπηρεσίες, υποδομές, τεχνογνωσία) για τη συνεχή ανατροφοδότησή της. (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001) Πολλοί διεθνείς οργανισμοί αποφεύγουν τη χρήση του όρου «βιώσιμος ή αιεφόρος τουρισμός», γεγονός που οφείλεται στη δυσκολία ενσωμάτωση του τουρισμού σε όλες τις αναπτυξιακές πτυχές και γιατί όπως όλες οι βιομηχανίες, έτσι και αυτός δεν μπορεί εξολοκλήρου να καταστεί βιώσιμος, μιας και πάντα θα επιφέρει έστω και ελάχιστες αρνητικές επιπτώσεις. (<http://www.uneptie.org>)

Παρά το γεγονός ότι ο τουρισμός έχει τη δυνατότητα να γίνει ένας παράγοντας ανάπτυξης και αλλαγής, λόγω του τρόπου που χρησιμοποιεί τους πόρους, δεν θα πρέπει να θεωρηθεί μια περιβαλλοντικά αβλαβείς βιομηχανία. Ως εκ τούτου, μόνο με προσεκτικό σχεδιασμό θα έχει τη δυνατότητα να λειτουργεί και να συμβάλλει σε ένα βιώσιμο τρόπο. Σύμφωνα με τον WTO (World Trade Organisation) "η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενιάς τουριστών και των περιοχών υποδοχής, προστατεύοντας ταυτόχρονα και βελτιώνοντας τις προοπτικές για το μέλλον. "Αναμένεται να οδηγήσει σε διαχείριση όλων των πόρων με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να εκπληρώνονται οι οικονομικές, κοινωνικές και οι αισθητικές ανάγκες και να διαφυλάσσονται παράλληλα η πολιτισμική ακεραιότητα, οι ουσιαστικές οικολογικές διαδικασίες, η βιολογική ποικιλότητα, και τα συστήματα υποστήριξης της ζωής (WTO, 2002). Το έγγραφο του WTO εξηγεί περαιτέρω την ανάγκη για την επίτευξη πολλών στόχων για τη διασφάλιση της αιεφόρου τουρισμού.

1.1.4 Δείκτες Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης

Τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες προώθησης ενός προτύπου τουριστικής ανάπτυξης, βασικό χαρακτηριστικό του οποίων θα είναι η βιώσιμη

ανάπτυξη. Οι περιοχές – στόχοι είναι κυρίως δύο, αφενός αυτές που έχουν υιοθετήσει το πρότυπο του οργανωμένου μαζικού τουρισμού και αφετέρου εκείνες που βρίσκονται στα πρώτα στάδια ανάπτυξης και μπορούν με τον ανάλογο προγραμματισμό να αποκτήσουν βιώσιμα κίνητρα και χαρακτηριστικά. Ο τουρισμός δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται τομεακά και μόνον, αλλά ως μέρος ενός σύνθετου συστήματος άρρηκτα συνδεδεμένου με την εθνική και την τοπική οικονομία και παραγωγή, τη λειτουργία των φυσικών οικοσυστημάτων, τη διαφύλαξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων, το σεβασμό στις αντιλήψεις και τις συνήθειες της τοπικής κοινωνίας. Η ουσιαστική διαφορά με προηγούμενες αντιλήψεις για την τουριστική ανάπτυξη έγκειται στο ότι με τη σύγχρονη προοπτική, η ανάπτυξη του τουρισμού θα πρέπει να σέβεται και να συμβαδίζει με τις εθνικές και τοπικές κοινωνικές, πολιτισμικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές ιδιαιτερότητες και συνθήκες.

Οι παράμετροι οι οποίες συντελούν στην επίτευξη μιας βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης είναι οι ακόλουθοι:

- Ειδικός σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης, με στόχο την ισόρροπη ανάπτυξη μεταξύ κοινωνίας, οικονομίας και περιβάλλοντος,
- Ενίσχυση όλων των μέτρων (έρευνα, εκπαίδευση, μάρκετινγκ κ.λ.π) που συμβάλλουν στις διαδικασίες ανατροφοδότησης της ανάπτυξης,
- Καθιέρωση ειδικού θεσμικού πλαισίου προώθησης των διαδικασιών βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και της τοπικής συμμετοχής-πρωτοβουλίας,
- Προώθηση μέτρων και πολιτικών που συμβάλλουν στην προστασία και την ανάδειξη του τοπικού φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος,
  - Χρήση των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού ως βασικού άξονα για την τοπική τουριστική ανάπτυξη. (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Στην ουσία, απώτερος στόχος δεν είναι η αειφόρος τουριστική ανάπτυξη, αλλά η γενικά η αειφόρος ανάπτυξη. Οι έννοιες της αειφορίας και της αειφόρου ανάπτυξης έχουν ενσωματωθεί έτσι και στο σχεδιασμό και την ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας με αποτέλεσμα να μιλάμε πλέον για αειφόρο τουριστική ανάπτυξη. Η διαρκής και ισόρροπη ανάπτυξη, η αειφόρος ή βιώσιμη

ανάπτυξη και οι βιώσιμες ή εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι έννοιες και όροι που χρησιμοποιούνται συχνά τελευταία, μερικές φορές κατά διαφορετικό τρόπο και σημασία. Στην περίπτωση του τουρισμού η αιφορία συναρτάται με εκείνα τα είδη τουρισμού που εναρμονίζονται με τις φυσικές, πολιτιστικές και κοινωνικοοικονομικές δομές μιας περιοχής, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται το μέγιστο οικονομικό αποτέλεσμα με ταυτόχρονη προστασία/ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων. Τέλος, αναφορικά με τη χωρική ισορροπία, η αρχή της αιφορίας επιβάλλει τα οφέλη από τον τουρισμό να μοιράζονται σε πιο πολλές κοινωνίες, οι οποίες να μη συγκεντρώνονται σε μια στενή παράκτια λωρίδα ή μια γραφική κοιλάδα (Ανδριώτης, 2005).

1.1.5. Οι σημερινές μορφές τουρισμού

Οι σημερινές μορφές στη τουριστική ζήτηση περιέχουν διάφορες μεταβολές και αλλαγές. Αυτές οι αλλαγές αναφέρονται στη προστασία του αγροτικού, φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου. Παράλληλα εμφανής είναι η τάση «φυγής» του σύγχρονου ανθρώπου από τη καθημερινή ρουτίνα της πραγματικότητας. Κατά συνέπεια η τουριστική ζήτηση έχει προφανώς αλλάξει.

Για δεκαετίες ολόκληρες ο τουρισμός και κατ' επέκταση οι παράγοντες του τουρισμού και η όλη σχεδίαση εστιαζόταν περισσότερο στο μαζικό τουρισμό, με οργανωμένες εκδρομές, «προϊόντα μαζικής κατανάλωσης» και γενικά επικρατούσε μια γενικευμένη αντίληψη περί τουριστών και τουρισμού. Η εξέλιξη της τουριστικής ζήτησης φαίνεται να ακολουθεί τις μεταβολές που λαμβάνουν χώρα στην ευρύτερη παραγωγική διαδικασία και που σηματοδοτούνται από την αντικατάσταση προϊόντων μαζικής παραγωγής από προϊόντα που προσπαθούν να ικανοποιήσουν τη διαφοροποιημένη ζήτηση συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού. Στον τουρισμό, το σύγχρονο αυτό φαινόμενο εμφανίζεται με τις νέες εναλλακτικές ή αλλιώς ήπιες μορφές τουρισμού (Τσάρτας, 1996). Ο εναλλακτικός τουρισμός θεωρείται εναλλαγή της τουριστικής μαζικοποίησης. Συνεπώς, οι εναλλακτικοί τύποι τουρισμού είναι αυτοί που αντιτίθενται στις μέχρι τώρα παραδοσιακές μορφές τουριστικής ανάπτυξης (Ανδριώτης, 2005).

Επιπλέον ο εναλλακτικός τουρισμός είναι μικρής κλίμακας, μη συμβατικής φύσης, μη μαζικής εξειδίκευσης, καθώς και κοινωνικά και περιβαλλοντικά

ευαίσθητος και γεμάτος σεβασμό, σε αντίθεση με το συμβατικό τύπο μαζικού τουρισμού σε μεγάλα θέρετρα. Σύμφωνα με τον McGehee (2002), ο ήπιος τουρισμός αποτελεί σταθερό θεμέλιο πάνω στο οποίο οικοδομείται η στρατηγική που αντιμετωπίζει το φαινόμενο «τουρισμός» και «κοινωνία» ως σύνολο. Η δύναμη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού εστιάζεται στην αλλαγή της στάσης των ανθρώπων απέναντι στο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον, καθώς και στην απόκτηση και την ενίσχυση των εμπειριών που αποκομίζει ο τουρίστας από τον τουριστικό του προορισμό.

Με βάση τα όσα προαναφέρθηκαν, με τις εναλλακτικές μορφές ο τουρισμός ανακτά το κοινωνικό, περιβαλλοντικό, πολιτισμικό και επικοινωνιακό του νόημα, δίνοντας έμφαση στο «ταξίδι-νόημα», αντικαθιστώντας «το ταξίδι-φυγή».

Κεφάλαιο 2

Μεθοδολογία

2.1 Περίληψη

Επιστημονική μέθοδο ή μεθοδολογία ορίζουμε τις διαδικασίες και κριτήρια που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση μιας θεωρίας ή τεχνικές συλλογής δεδομένων που θα χρησιμοποιηθούν ως βάση για τα συμπεράσματα, ερμηνείες και προβλέψεις.

Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναφερθούμε κυρίως στην ερευνητική οικογένεια στην οποία εμπίπτει η έρευνα μας, στην ερευνητική προσέγγιση που επιλέξαμε, στις τεχνικές συλλογής δεδομένων που θα ακολουθήσουμε, στη διασταύρωση των δεδομένων δια της μεθόδου του τριγωνισμού, στη μέθοδο ανάλυσης δεδομένων που θα ακολουθήσουμε, στη στρατηγική, στη δειγματοληψία, σε ζητήματα δεοντολογίας, εμπιστευτικότητας και ηθικής τάξης και τέλος στη διαδικασία διεξαγωγής της έρευνας μας.

2.2 Φιλοσοφικό Πλαίσιο

Όταν ο ερευνητής/τρια καθορίσει τα ερευνητικά ερωτήματα θα πρέπει να προβληματιστεί με τη μεθοδολογία, που θεωρείται ένα πολύ σημαντικό κομμάτι μιας έρευνας.

Κάποιος για να πραγματοποιήσει μια κοινωνική έρευνα μπορεί να χρησιμοποιήσει διάφορες μεθόδους. Αφού μελετήθηκαν σχετικά βιβλία και μεθοδολογικές προτάσεις αυτό που διαπιστώθηκε είναι πως δεν υπάρχουν καλές ή κακές μέθοδοι. Αυτό που επίσης διαπιστώθηκε είναι πως υπάρχει ανάλογα με τον εκάστοτε προβληματισμό που αναπτύσσει ο ερευνητής και η κατάλληλη μεθοδολογία που μπορεί να χρησιμοποιήσει. Ανάλογα από το πρόβλημα προς διερεύνηση εξαρτάται το ποια μέθοδος είναι η καλύτερη κάθε φορά. Η επιλογή όμως πρέπει να είναι τέτοια, ούτως ώστε να δίνει σε ικανοποιητικό βαθμό

απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα του προβλήματος (Παπαναστασίου & Παπαναστασίου, 2005).

Ο σύγχρονος άνθρωπος μπορεί να έχει πρόσβαση σε πληροφορίες που αφορούν οποιοδήποτε θέμα και η φροντίδα υγείας δεν αποτελεί εξαίρεση. Ως μέθοδος αναζήτησης της βιβλιογραφίας για τους σκοπούς της παρούσας ανασκόπησης χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον η αναζήτηση μέσω του διαδικτύου το οποίο παρείχε πρόσβαση σε μεγαλύτερο αριθμό πρωτογενών πηγών. Οι λέξεις-κλειδιά που χρησιμοποιήθηκαν είναι τουρισμός, βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, εναλλακτικός τουρισμός, αειφόρος ανάπτυξη, οικονομία στον τουρισμό.

2.3 Ειδικά ερωτήματα

Ο τουρισμός αποτελεί μια από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομικές δραστηριότητες σε παγκόσμιο επίπεδο. Επίσης, από τη φύση του είναι ένα πολυδιάστατο κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο, το οποίο βρίσκεται σε μια κατάσταση συνεχούς, μόνιμης και αμφίδρομης σχέσης αλληλεξάρτησης με το οικονομικό, το κοινωνικό και το περιβαλλοντικό πλαίσιο στο οποίο λειτουργεί και αναπτύσσεται. Η δυναμική της σχέσης αυτής, οδηγεί σε σημαντικές μεταβολές της κοινωνικοοικονομικής δομής, ανάγοντας τον τουρισμό χαρακτηριστικό παράδειγμα, στο οποίο η οικονομική ανάπτυξη και περιβαλλοντική ποιότητα αποτελούν δύο έννοιες οι οποίες αλληλοεπηρεάζονται. Την συνειδητοποίηση για την οικονομική και την κοινωνική σημασία του τουρισμού ακολουθεί, η στροφή του ενδιαφέροντος, σε πολιτικό και σε επιστημονικό επίπεδο, στην περιβαλλοντική διάσταση του.

Οι βασικοί στόχοι της παρούσας εισήγησης συνοψίζονται στους παρακάτω:

1. Ανάδειξη της σημασίας για υιοθέτηση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, μέσα από την βιβλιογραφική ανάλυση μιας σειράς ζητημάτων, που έχουν σχέση με το σχεδιασμό της τουριστικής πολιτικής, την άσκηση αναπτυξιακής και περιβαλλοντικής πολιτικής.
2. Παρουσίαση νέων δεδομένων και τάσεων του διεθνή χώρου σε ότι αφορά το σχεδιασμό και την διαχείριση του τουριστικού προορισμού της Κύπρου με

ανάλυση και παρουσίαση των τάσεων και της ανάγκης για αναπροσαρμογή της τουριστικής Βιομηχανίας, αναδεικνύοντας τον "πράσινο τουρισμό", ως νέο πρότυπο μελλοντικής τουριστικής ανάπτυξης.

2.4. Χαρακτηριστικά πρωτογενών πηγών και βάσεις δεδομένων

Ως πρωτογενείς πηγές χρησιμοποιήθηκαν ένα ευρύ φάσμα από ερευνητικά άρθρα δημοσιευμένα σε επιστημονικά περιοδικά, μελέτες ευρωπαϊκών κέντρων επί του θέματος, βιβλία σε που σχετίζονταν και πραγματεύονται τις λέξεις κλειδιά που είχαν προκαθοριστεί.

Κεφάλαιο 3

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

3.1. Γενικά στοιχεία τουρισμού στη Κύπρο

Από την εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας ο τουρισμός διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο στην οικονομία του τόπου, ενώ από το 1960 η Κύπρος έγινε ένα από τα κυριότερα τουριστικά κέντρα της Μεσογείου, μετά από μια ραγδαία και συνεχή ανάπτυξη. (Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού).

Υπάρχουν πολλές θεωρίες για τη προέλευση του ονόματος της Κύπρου, με δύο επικρατέστερες το επίθετο της θεάς Αφροδίτης «Κυπρίς» ή «Κύπρα» και το κύριο εξαγωγικό προϊόν της Κύπρου από τη Ρωμαϊκή εποχή, το χαλκό (<http://www.typos.com.cy>). Η Κύπρος είναι το τρίτο σε μέγεθος νησί της Μεσογείου, μετά τη Σαρδηνία και τη Σικελία, με έκταση 9.251,48 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Έχει μέγιστο μήκος 240 χιλιόμετρα από το ανατολικότερο μέχρι το δυτικότερο της άκρο και μέγιστο πλάτος 100 χιλιόμετρα από το βορειότερο μέχρι το νοτιότερο της άκρο. Κατέχει μια προνομιακή γεωγραφική θέση, ανάμεσα σε τρεις ηπείρους, της Ευρώπης, της Αφρικής και της Ασίας, η οποία καθόρισε πολύ την παραγμένη ιστορία της.

Η Κύπρος είναι μια σύγχρονη χώρα, με σημαντική γεωπολιτική θέση ανάμεσα σε τρεις ηπείρους. Είναι το νησί της αρχαίας θεάς Αφροδίτης, ένα νησί με ιστορία και παράδοση πολλών χιλιάδων χρόνων. Αποτελεί έναν ιδιαίτερα προικισμένο από τη φύση τόπο, με σημαντικούς φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους. Ταυτόχρονα όμως με τη στρατηγική της θέση, διαθέτει ένα αξιόλογο και υψηλής στάθμης ανθρώπινο δυναμικό, ένα εξελιγμένο δίκτυο τηλεπικοινωνιών, ένα σύγχρονο τραπεζικό σύστημα, καθώς και υψηλού επιπέδου υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης κ.λπ., στοιχεία ελκυστικά για την ανάπτυξη κάθε είδους

δραστηριότητας. Ακόμη η Κύπρος σήμερα, ως χώρα μέλος της Ε.Ε., αποτελεί το νοτιότερο άκρο της και τη “γέφυρα” που τη συνδέει με τη Μέση Ανατολή.

Η οικονομία της Κύπρου στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στον τουριστικό τομέα, αξιοποιώντας τις φυσικές ομορφιές της. Ο εν λόγω τομέας έχει αναπτυχθεί κύρια με τη μορφή του μαζικού τουρισμού, ενώ χωρικά συγκεντρώνεται κυρίως στα τέσσερα μεγάλα αστικά τουριστικά κέντρα του νησιού, που είναι η Λεμεσός, η Λάρνακα, η Πάφος και η Αγία Νάπα. Το γεγονός αυτό δημιουργεί μια σειρά από σημαντικές πιέσεις στους διαθέσιμους φυσικούς πόρους π.χ. ενέργεια, υδατικοί πόροι, φυσικό περιβάλλον, αστικό περιβάλλον κ.λ.π, με σημαντικές επιπτώσεις τόσο για το μέλλον της ως τουριστικού προορισμού όσο και για την ποιότητα ζωής των ίδιων των κατοίκων της.

3.2. Ο Τουρισμός στην Κύπρο

Ο τουρισμός στην Κύπρο άρχισε να παρουσιάζεται στην Κύπρο από το 3000 π.Χ, όταν κατέφθασαν επισκέπτες από όλα τα μέρη του αρχαίου κόσμου για τις τελετές της λατρείας της Θεάς Αφροδίτης. Μετά κατά την εποχή του χαλκού το 1500 π.Χ η Κύπρος γνώρισε μεγάλη διακίνηση επισκεπτών λόγω της εμπορίας του χαλκού που αφθονούσε στο νησί. Ο τουρισμός για τη Κύπρο άρχισε να αναπτύσσεται δειλά δειλά από τις αρχές του 20ού αιώνα μετά από την προκήρυξη της ανεξαρτησίας της Κύπρου από την Αγγλία (1960) και αποτέλεσε το δυναμικότερο τομέα της οικονομίας της και την κινητήρια δύναμη για την μετέπειτα ανάπτυξή της. Κατά τη περίοδο του Μεσοπολέμου είχαν εξελιχθεί σε διεθνώς γνωστά κοσμοπολίτικα θέρετρα μερικά χωριά του Τροόδους που άκμασαν στα λίγα χρόνια που ακολούθησαν. Μετά την ανακήρυξη της Κύπρου σε ανεξάρτητη Δημοκρατία, καταβλήθηκε τεράστια προσπάθεια για την ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας, που συνδυάστηκε με τις νέες τουριστικές προτιμήσεις οι οποίες εγκατέλειπαν το βουνό και στρέφονταν προς τη θάλασσα. Η Αμμόχωστος και η Κερύνεια αφοσιώθηκαν επίσης στην τουριστική βιομηχανία, Στα χρόνια μετά την εισβολή (αφού και οι δύο πόλεις κατακτήθηκαν από τους Τούρκους εισβολείς) έγινε προσπάθεια για αξιοποίηση των ελεύθερων περιοχών της Κύπρου όπου ο τουρισμός αποτέλεσε και πάλι τον βασικό πυλώνα, που στήριξε τη Κύπρο στα δύσκολα χρόνια που ακολούθησαν, αφού η ανάπτυξή του δημιούργησε νέες

θέσεις εργασίας για ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού και την κύρια πηγή του ξένου συναλλάγματος. Πολύ γρήγορα η Κύπρος κατέκτησε μια πλεονάζουσα και καίρια θέση στη τουριστική βιομηχανία αφού εστιαζόταν στον μαζικό τουρισμό.

Η Κύπρος, λόγω της καταλληλότητας του προϊόντος της, της γεωγραφικής της θέσης και των κλιματολογικών της συνθηκών, έχει τη δυνατότητα να εξυπηρετήσει ομάδες ειδικών ενδιαφερόντων, αλλά παράλληλα να εμπλουτίσει με τα ειδικά προϊόντα που διαθέτει την τουριστική εμπειρία των περιηγητών που έρχονται στο νησί για τον ήλιο και τη θάλασσα.

Σήμερα η τουριστική βιομηχανία είναι η σημαντικότερη και ίσως η κυριότερη βιομηχανία της Κύπρου, η δε συμβολή της στην οικονομική ανάπτυξη είναι τεράστια. Σύμφωνα με το World Travel & Tourism Council (στοιχεία 2005), η τουριστική οικονομία αντιπροσωπεύει το 22% του ΑΕΠ ενώ παράλληλα σχεδόν το 29% του εργατικού δυναμικού της χώρας απασχολείται άμεσα ή έμμεσα στο τομέα του τουρισμού (Μίντη, 2008).

Κύρια μορφή τουρισμού που επικρατεί στη Κύπρο είναι ο μαζικός τουρισμός, όπου οι τουρίστες επισκέπτονται το νησί για να απολαμβάνουν τον ήλιο και τη γαλάζια θάλασσα. Εντούτοις τα τελευταία χρόνια γίνεται μια προσπάθεια και από την κυβέρνηση της Κύπρου αλλά και από οργανωμένα σύνολα του τουρισμού για εναλλαγή αλλά και δημιουργία σταθερών βάσεων εναλλακτικού τουρισμού. Οι πιο ανεπτυγμένες μορφές στο νησί είναι ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός, ο θρησκευτικός και ο αθλητικό τουρισμός, ενώ πολύ υποσχόμενων είναι και ο συνεδριακός τουρισμός.

Τα τελευταία χρόνια επικρατεί μια κάμψη της εισροής του τουρισμού στην Κύπρο και ειδικότερα κατά τους χειμερινούς μήνες. Λόγω όμως των αδυναμιών του τουριστικού προϊόντος που για τόσα χρόνια τροφοδοτούσε την οικονομία της Κύπρου εμφανίστηκαν τα πρώτα σημάδια των προβλημάτων που προϋπήρχαν αλλά «καλύπτονταν» από τον μαζικό τουρισμό κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

Για τη μείωση των ανεπιθύμητων αποτελεσμάτων που επέφερε ο μαζικός τουρισμός, όπως η καταπόνηση του περιβάλλοντος, η μονοδιάστατη ανάπτυξη, η μείωση των επιπέδων ποιότητας καθώς και η εποχικότητα του προϊόντος,

εκπονήθηκε από το κράτος μια νέα Στρατηγική αναβάθμιση της προσφερόμενης ποιότητας και διασφάλιση της αιφορίας. Γίνονται προσπάθειες για τη προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού για καταπολέμηση του μαζικού, με κύρια μορφή του τον αγροτουρισμό, τον οικοτουρισμό αλλά και άλλων εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Με αυτό τον τρόπο γίνεται μια προσπάθεια επίτευξης της απορρόφησης των τουριστών στην ύπαιθρο, δίνοντας έτσι νέα οικονομικά κίνητρα στις τοπικές κοινωνίες και ανακούφισης των υπεραναπτυγμένων παραλιακών περιοχών από τον τουρισμό «ηλίου και θάλασσας».

Με βάση τη Στρατηγική Τουρισμού μέχρι το 2010 δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού, όπως Συνέδρια και Τουρισμός Κινήτρων, Πολιτιστικός Τουρισμός, Αθλητικός Τουρισμός, Περιπατητικός και Ποδηλατικός Τουρισμός, Κρουαζιέρες. Ιδιαίτερα στα θέματα του Πολιτιστικού Τουρισμού η Κύπρος έχει να αναδείξει μοναδικά χαρακτηριστικά και αξιοθέατα που οφείλονται στην ιστορία της των 11 χιλιετιών και στη θέση της στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων.

3.3 Υφιστάμενη Κατάσταση: Προσφορά – Ζήτηση

Αντικείμενο της παρούσας ενότητας είναι η καταγραφή και ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, αναφορικά με την προσφορά και ζήτηση στον τουρισμό της υπαίθρου στην Κύπρο. Με τον όρο «**τουρισμός της υπαίθρου**» νοούνται οι ήπιες, εναλλακτικές μορφές βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο, που έχουν ως στόχο:

α) Να γνωρίσει ο επισκέπτης τον αγροτικό χώρο, τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και την καθημερινή ζωή των κατοίκων.

β) Να φέρει τον επισκέπτη σε επαφή με τη φύση, καθώς και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, στις οποίες θα μπορεί να συμμετέχει, να ψυχαγωγηθεί και να νοιώσει τη χαρά της περιήγησης, της γνώσης, της πληροφόρησης και της ανακάλυψης.

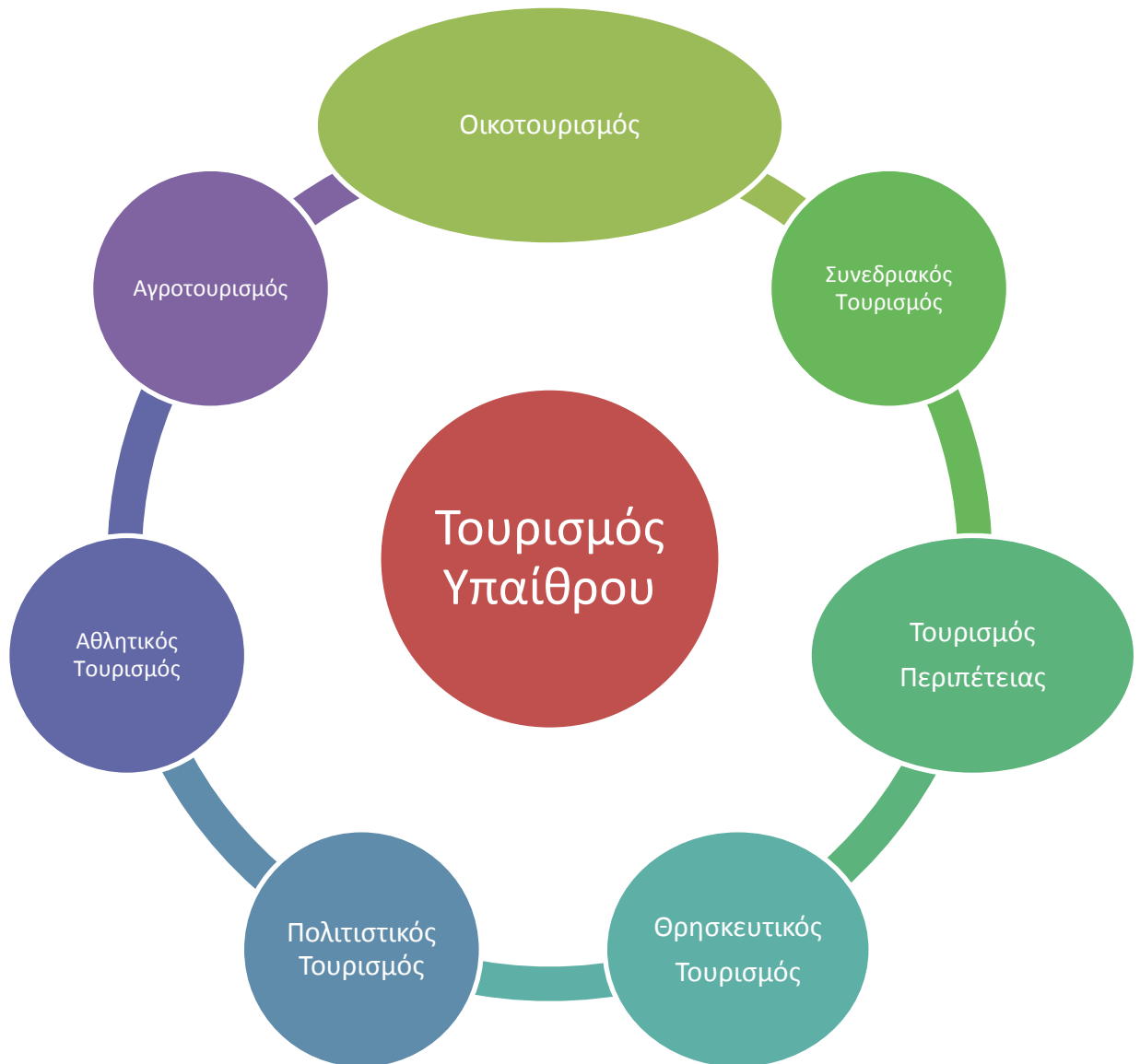

γ) Να κινητοποιήσει τις παραγωγικές, πολιτισμικές και αναπτυξιακές δυνάμεις του τόπου, συμβάλλοντας έτσι στην αειφόρο οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

Σύμφωνα λοιπόν με την παραπάνω εννοιολογική τοποθέτηση (ITA, 2008) ο τουρισμός της υπαίθρου περιλαμβάνει μια ομάδα δραστηριοτήτων, υποδομών και υπηρεσιών εναλλακτικών μορφών τουρισμού οι οποίες συνθέτουν το περιεχόμενό του. Σε άλλες περιπτώσεις, αυτές οι μορφές εντάσσονται πλήρως στον τουρισμό υπαίθρου π.χ. Αγροτουρισμός, ενώ σε ορισμένες αυτό γίνεται με τμήμα των δραστηριοτήτων των υποδομών του π.χ. Αθλητικός τουρισμός. Οι κυριότερες μορφές του τουρισμού της υπαίθρου είναι οι : Αγροτουρισμός, ο Οικοτουρισμός, ο Τουρισμός περιπέτειας, ο Χιονοδρομικός τουρισμός, ο Πολιτιστικός τουρισμός, ο Θρησκευτικός τουρισμός, ο Αθλητικός τουρισμός, ο Ιαματικός τουρισμός κ.λπ.

Στο σχεδιάγραμμα που ακολουθεί γίνεται προσπάθεια απεικόνισης του τουρισμού της υπαίθρου και των στοιχείων που τον συνθέτουν.

Σχήμα 1: Ο τουρισμός της υπαίθρου και τα στοιχεία που τον συνθέτουν

Στην περίπτωση της Κύπρου, ο τουρισμός υπαίθρου μπορεί να θεωρηθεί ότι περιλαμβάνει μια ομάδα δραστηριοτήτων, υποδομών και υπηρεσιών εναλλακτικών μορφών τουρισμού, οι οποίες συνθέτουν το περιεχόμενό του : Ποδηλατικές Διαδρομές, Δρόμοι του Κρασιού, Καταλύματα, επιμέρους είδη Ειδικών Μορφών

Τουρισμού (πεζοπορία, ποδηλασία, γαστρονομικός τουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός κ.λπ.). Συνεπώς, αποτελεί ένα τμήμα που κάτω από τον ορισμό του περιλαμβάνει άλλα σημαντικά τμήματα ή διαφοροποιημένα προϊόντα όπως τον περιπατητικό, ποδηλατικό, πολιτιστικό, θρησκευτικό, γαστρονομικό τουρισμό κ.α. με σημαντικό όμως συνδετικό στοιχείο τη διακονή σε καταλύματα που βρίσκονται στην ενδοχώρα. Για όλα τα παραπάνω, τα οποία θεωρούνται ως συνιστώσες της τουριστικής προσφοράς, γίνεται εκτενέστερη αναφορά στη συνέχεια και μετά την παρουσίαση και ενδελεχή ανάλυση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

3.4 Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού

Ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί το έναυσμα για τη διερεύνηση του φάσματος των ενδιαφερόντων των τουριστών για μια αυθεντική γνωριμία και επικοινωνία με τον τόπο υποδοχής και φιλοξενίας τους. Με αυτό τον τρόπο, αναδεικνύεται ο ξεχωριστός κοινωνικός και εκπαιδευτικός ρόλος του τουρισμού χωρίς να υποβαθμίζεται η σημασία της αναψυχής και ξεκούρασης.

Τα κύρια κίνητρα των σημερινών τουριστών για τουριστικές δραστηριότητες και κοινωνικές δράσεις αναφέρονται στη φυσιολατρία, στη προστασία του περιβάλλοντος, στον αθλητισμό, στις πολιτιστικές και περιηγητικές δραστηριότητες, στην εκπαίδευση, στην αναζήτηση αυθεντικών ταξιδιωτικών εμπειριών, στη φυσική και υγιεινή ζωή, καθώς και στη διαβίωση στη ύπαιθρο και σε περιοχές όπου κυριαρχεί ο παραδοσιακός τρόπος ζωής. Τα κίνητρα αυτά οδήγησαν στην ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού (Τσάρτας, 1996).

Οι εναλλακτικές αυτές μορφές τουρισμού συνθέτουν ένα νέο πρότυπο αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης, οι σημαντικότερες μορφές του οποίου γενικά είναι ο οικοτουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο γαστρονομικός τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο φυσιολατρικός και περιπατητικός τουρισμός, ο ορειβατικός τουρισμός, ο χειμερινός τουρισμός, ο θαλάσσιος τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο εκπαιδευτικός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας κ.λπ. Πρέπει ωστόσο να αναφερθεί ότι συχνά γίνεται δυσδιάκριτος ο διαχωρισμός των εναλλακτικών μορφών τουρισμού τόσο με τον μαζικό τουρισμό, όσο και μεταξύ τους.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού διαφέρουν από τον μαζικό τουρισμό όταν:

- Είναι μικρής, ελεγχόμενης και ρυθμιζόμενης κλίμακας
- Ενισχύουν οικονομικά και κοινωνικά τις τοπικές κοινωνίες
- Ελαχιστοποιούν τις αρνητικές επιδράσεις στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον
- Έχουν ποικιλία δραστηριοτήτων σε ατομική βάση
- Στηρίζονται σε βιώσιμα πρότυπα ανάπτυξης

Η σχεδιασμένη βιώσιμη ανάπτυξη και η στροφή σε μία εξειδικευμένη και συχνά ποιοτικότερη ζήτηση αποτελούν τις βασικές αιτίες της ραγδαίας ανάπτυξης των Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού την τελευταία εικοσαετία. Η βιώσιμη ανάπτυξη δίνει ιδιαίτερη σημασία σε αυτές τις μορφές ως βασικό «όπλο» ενίσχυσης της Ζήτησης αλλά και βελτίωσης της ποιότητας και ποσότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών, γεγονός καθοριστικό στο πλαίσιο του ανταγωνισμού. Θεωρείται ουσιώδες να αναπτύσσονται ομαδικά με τη μορφή «πλέγματος» σε μία περιοχή² ώστε με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των πόρων και υποδομών της να ανταποκρίνονται αντίστοιχα σε μεγαλύτερη ομάδα κινήτρων ζήτησης. Η τοπικότητα πλέον έχει άρρηκτα συνδεθεί με πολιτικές και δράσεις για την ανάπτυξη του σύγχρονου τουρισμού όπου οι συνέργειες του Ιδιωτικού Τομέα, του Κράτους και των Οργανισμών του τουρισμού είναι αναγκαίες.

3.4.1 Αγροτουρισμός

Θρη

(www.agrotourism.org.cy)

Ο αγροτουρισμός είναι μια ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο, με την οποία ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να γνωρίσει τις αγροτικές περιοχές, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και την καθημερινή ζωή των κατοίκων, τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του χώρου αυτού, με σεβασμό προς το περιβάλλον και την παράδοση. Επίσης, η δραστηριότητα αυτή φέρνει τον επισκέπτη σε επαφή με τη φύση καθώς και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, στις οποίες μπορεί να συμμετέχει, να ψυχαγωγηθεί και να νοιώσει τη χαρά της περιήγησης, της γνώσης και της ανακάλυψης.

Παράλληλα, κινητοποιεί τις παραγωγικές, πολιτισμικές και αναπτυξιακές δυνάμεις ενός τόπου, συμβάλλοντας έτσι στην αειφόρο περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του αγροτικού χώρου.

Πολλές επιχειρήσεις σ' όλη τη χώρα, προσφέρουν τη δυνατότητα να απολαύσετε τα μοναδικά πλεονεκτήματα της κυπριακής υπαίθρου, μέσω ειδικών προγραμμάτων αγροτουρισμού. Οι επιχειρήσεις αυτές κατατάσσονται στις παρακάτω κατηγορίες:

- πρατήρια / εκθετήρια αγροτουριστικών προϊόντων
- αγροτουριστικά κέντρα εστίασης και αναψυχής
- τουριστικά γραφεία, που αναλαμβάνουν τη διοργάνωση ή την υλοποίηση προγραμμάτων υπαίθριων δραστηριοτήτων και περιηγήσεων οικοτουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος
- αγροκτήματα
- επιχειρήσεις παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων
- εργαστήρια λαϊκής τέχνης

Η κυπριακή ύπαιθρος είναι προικισμένη με ανεξάντλητο ιστορικό, φυσικό και ανθρώπινο πλούτο, ο οποίος γενναιόδωρα αποκαλύπτεται στον επισκέπτη. Τα παραδοσιακά χωριά της, ενισχύονται και συμπληρώνονται από ένα θαυμάσιο φυσικό περιβάλλον, με τοπικό χαρακτήρα, την παραδοσιακή αρχιτεκτονική και το σχεδιασμό των χωριών (Κυπριακός Οργανισμός Αγροτουρισμού, 2011). «Πού

αλλού θα μπορούσε κάποιος να ξυπνήσει με το λάλημα του πετεινού και μετά να προγευματίσει στη σκιά της κληματαριάς με το άρωμα του γιασεμιού...». Όποια εποχή και αν επιλέξετε η υπαίθρος με την ομορφιά και την υποδομή της, προσφέρει μοναδικές εμπειρίες. Η μεγάλη στροφή που παρατηρείται διεθνώς στα τουριστικά δρώμενα δεν είναι καθόλου συμπτωματική. Το μοντέλο ήλιος, θάλασσα, ξάπλα, ρυθ, δίνει πλέον τη θέση του στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού και ιδιαίτερα στον τουρισμό της υπαίθρου, της γνώσης και της δράσης και βέβαια στον αγροτουρισμό ο οποίος στην περίπτωση της Κύπρου, όπως επισημαίνει ο πρόεδρος του Συνδέσμου Ειδικών Ενδιαφερόντων και Πολιτιστικού Τουρισμού και Σύμβουλος Τουριστικών Επιχειρήσεων Γιώργος Μιχαηλίδης, θα πρέπει να ονομάζεται τουρισμός υπαίθρου με διαμονή σε παραδοσιακά καταλύματα με όλες τις ανέσεις, πολλά με πισίνα για το καλοκαίρι και βέβαια τζάκια για το χειμώνα.

Σήμερα στην Κύπρο λειτουργούν 75 καταλύματα σε 38 υπέροχα χωριά, μέλη της Εταιρίας Αγροτουρισμού (βλ. πίνακα κάτω). Τα καταλύματα βρίσκονται σε καταπληκτικές τοποθεσίες και έχουν ανακαινισθεί με μεράκι, ώστε να διατηρήσουν το μοναδικό τους χαρακτήρα. Τα παραδοσιακά χωριά μας με το χαρακτήρα τους και την παραδοσιακή αρχιτεκτονική εμπλουτίζουν το φυσικό περιβάλλον και ταυτόχρονα προσφέρουν στους Κύπριους και ξένους επισκέπτες τη δυνατότητα για εναλλακτικούς τρόπους διακοπών. Αν λοιπόν κάποιος αναζητά διακοπές στην ενδοχώρα της Κύπρου με οδηγούς την παράδοση και τη φύση αλλά και τη γαλήνη και την ησυχία μακριά από τα τετριμμένα, η πρόταση της Κυπριακής Εταιρίας Αγροτουρισμού είναι ιδανική.

«Πού αλλού θα μπορούσε κάποιος να ξυπνήσει με το λάλημα του πετεινού και μετά να προγευματίσει στη σκιά της κληματαριάς με το άρωμα του γιασεμιού...» παρατηρεί χαρακτηριστικά ο Γιώργος Μιχαηλίδης. «Και όταν ο ήλιος δύσει και τα μαγικά βράδια της Κύπρου σε καλούν για ένα ποτό και φαγητό σε παραδοσιακές ταβέρνες, ε, τότε είναι που οι διακοπές στην κυπριακή υπαίθρο παίρνουν άλλη διάσταση...».

Η επιλογή των τοποθεσιών είναι τεράστια και εκτός από τα ορεινά, πολλά χωριά βρίσκονται και σε παραλιακές περιοχές όπου το καλοκαίρι μπορεί να γίνει

συνδυασμός θαλάσσιων μπάνιων με διαμονή σε παραδοσιακά καταλύματα. Αναμφίβολα οι παραδοσιακοί οικισμοί και κατοικίες της Κύπρου που διατηρούν ακόμα την παλιά τους φυσιογνωμία, είναι ένα αναπόσπαστο στοιχείο της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Η διατήρησή τους είναι σήμερα ζωτική κοινωνική ανάγκη. Είναι η ανάγκη για τη διάσωση του λαϊκού μας πολιτισμού για την διατήρηση ζωντανής της ιστορικής μας μνήμης, στοιχεία απαραίτητα στον προσδιορισμό της πολιτιστικής μας ταυτότητας. Λέγοντας «διατήρηση», τονίζει ο κ. Μιχαηλίδης, εννοούμε μια «δυναμική» και όχι απλή «μουσειακή» προστασία. «Προστασία που διατηρεί το παραδοσιακό κτίσμα όχι το νεκρό απολίθωμα αλλά το ζωντανό στοιχεία ενταγμένο στη σύγχρονη ζωή με παράλληλη τουριστική και πολιτιστική ανάπτυξη που βασίζεται στη διατήρηση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος χωρίς να το καταστρέφει».

Η βιβλιογραφία σχετικά με το θέμα μας, παρουσιάζει με σύντομο τρόπο τον όρο «αγροτουρισμός» ως εξής :

Είναι εκείνη η τουριστική δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό από τους απασχολούμενους κύρια στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα και ειδικότερα σε οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής μικρές τουριστικές μονάδες παροχής αγαθών και υπηρεσιών, με σκοπό την ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας, τόσο από την εκμετάλλευση των τουριστικών καταλυμάτων (ενοικιαζόμενα δωμάτια, πανσιόν, ξενώνες, camping), όσο και από την τροφοδοσία των τουριστικών μονάδων με προϊόντα τοπικής παραγωγής γεωργικών συνεταιρισμών. Οι κυρίαρχες μορφές αγροτουρισμού όπως αναφέρεται στην βιβλιογραφία που διερευνούμε, σε διεθνές επίπεδο είναι οι διακοπές σε αγροκτήματα και οι διακοπές σε αγροτικά καταλύματα (αγροικίες) που βρίσκονται μέσα στον αγροτικό οικισμό.

Οι μορφές αυτές, στην έρευνα, χωρίζονται σε δυο κατηγορίες : α) ο αμιγής αγροτουρισμός, όπου οι φιλοξενούμενοι πέρα από τον κύριο προορισμό τους (διακοπές - ανάπαυση), ασχολούνται είτε με αγροτικές εργασίες κατά κανόνα στο αγρόκτημα (περιποίηση ζώων, άρμεγμα, τυροκομία, θερισμός, τρυγητός, λιομάζεμα, σπυροκηπευτική, μελισσοκομία, κτλ.), είτε και πολλές φορές παράλληλα, με ψυχαγωγικές δραστηριότητες, από αυτές που τους προσφέρει το περιβάλλον της αγροτικής περιοχής (κολύμπι, ψάρεμα, πεζοπορία, ορειβασία,

κυνήγι, ιππασία, κτλ.). και β)ο σύνθετος αγροτουρισμός, όπου οι τουρίστες, πέρα από τις παραπάνω δραστηριότητες, που μπορούν να αναπτύξουν μάλλον περιθωριακά, ικανοποιούν κύρια, κάποιες προσωπικές ανάγκες τους, που εξειδικεύουν τον αγροτουρισμό της περιοχής, όπως για παράδειγμα τουρισμός υγείας, αθλητισμού, φυσιολατρίας, θρησκείας, πολιτισμού. (<http://www.traveldailynews.gr/columns/article/1864>, *Μιχάλης Δημοσθένους Ειδικός στα θέματα Τουρισμού και επιμόρφωσης, Μέλος επιτροπής Τουρισμού ΟΕΒ*), (Εναλλακτικές μορφές τουρισμού, Μανώλης Σφακιανάκης, Εκδόσεις "Ελλην"Ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της Ελλάδας - Αγροτουρισμός, Γεωτεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, <http://www.anthropos.gr/spots/tourism/agro.asp>)

Ο αγροτουρισμός είναι μία από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι οποίες επιδιώκουν την αποφυγή αρνητικών και τη δημιουργία θετικών κοινωνικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Η πολιτιστική συνιστώσα αναφέρεται στον εναρμονισμό των τουριστικών δραστηριοτήτων με τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά, τις συνθήκες και τα δρώμενα στους τόπους υποδοχής (Οδηγός Αγροτουρισμού). Κάθε τύπος, όπου παρουσιάζεται ο αγροτουρισμός, έχει μια ιδιαίτερη φυσιογνωμία, στη δημιουργία της οποίας έχουν συμβάλει οι ανθρώπινες δραστηριότητες. Ο αγροτουρισμός λειτουργεί ως μέσο επαφής, γνωριμίας, γνώσης και απόλαυσης του πολιτισμού κάθε προορισμού. Καθοριστικός για την επιτυχή ανάπτυξη του αγροτουρισμού είναι ο κοινωνικο-οικονομικός προσανατολισμός του αγροτουρισμού. Ακολουθώντας ένα μοντέλο που βασίζεται στην «εκ των κάτω» ανάπτυξη είναι απαραίτητη η ορθολογική ένταξη και η συμμετοχή τοπικού πληθυσμού στο σχεδιασμό. Ο έλεγχος του τουρισμού οφείλει να παραμείνει όσο είναι δυνατό στα χέρια των ντόπιων με τα οφέλη να διαχέονται στην κοινωνία-κοινότητα (Eagles et al, 2002). Αυτό συνεπάγεται, ότι οι ντόπιοι θα έχουν τη δυνατότητα να ενημερώνονται για σχετικά ζητήματα και να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων.

3.4.1.1 Βασικές αρχές και στόχοι για την σωστή εφαρμογή του αγροτουρισμού

Ο αγροτουρισμός ως μια εναλλακτική μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και πολύ - δραστηριότητας στο αγροτικό χώρο έχει τους εξής στόχους:

1. Να γνωρίσει ο τουρίστας – επισκέπτης τις αγροτικές περιοχές, τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά τους, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και την καθημερινή ζωή των κατοίκων.
2. Να φέρει τον τουρίστα – επισκέπτη κοντά στη φύση, να γνωρίσει την απομακρυσμένη πολιτιστική κληρονομιά και την παράλληλη αξιοποίηση της. Καθώς και να έρθει σε επαφή με τις δραστηριότητες της υπαίθρου, στις οποίες μπορεί να συμμετέχει, να ψυχαγωγηθεί, να νοιώσει την χαρά της ανακάλυψης, της περιήγησης και της γνώσης.
3. Να συμβάλλει στην κοινωνική και αειφόρο ανάπτυξη του αγροτικού χώρου, κινητοποιώντας τις παραγωγικές, αναπτυξιακές και πολιτισμικές δυνάμεις του χώρου.
4. Να κινητοποιήσει ιδιαίτερα ως φορείς του αγροτουρισμού και της αγροτουριστικής ανάπτυξης, τους οργανισμούς της τοπικής αυτοδιοίκησης και τους τοπικούς συνεταιρισμούς. Εφόσον η ύπαρξη του αγροτουρισμού αποτελεί σημαντικό ρόλο για να δημιουργηθούν έργα υποδομής, πρέπει να συμβάλλει στην περιφερειακή ανάπτυξη.
5. Να συντελέσει στην ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών και οικολογικών επιβαρύνσεων.
6. Να γνωρίσει και να διαδώσει προϊόντα που προέρχονται από την οικοτεχνία και την χειροτεχνία της περιοχής.
7. Να συμβάλλει στην άνοδο του οικονομικού επιπέδου του αγροτικού χώρου με τη συμπλήρωση του εισοδήματος των κατοίκων από τον τουρισμό (Βενετσανοπούλου, 2006).

Ο αγροτουρισμός έχει αποδειχθεί ότι αποτελεί ένα από τα αποτελεσματικότερα εργαλεία για τη μακροπρόθεσμη διατήρηση της ταυτότητας ενός τόπου όταν είναι σωστά σχεδιασμένος και οργανωμένος. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι στην τουριστική ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού, το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα

μιας περιοχής αποτελούν τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά που στηρίζονται στην διατήρηση και ανάδειξη των τοπικών ιδιοτεροτήτων της (<http://www.agrotour.gr>).

Σε επιχειρηματικό επίπεδο, ο αγροτουρισμός αποτελεί τον συνδετικό κρίκο του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα με τον τριτογενή. Πιο συγκεκριμένα, της παραγωγής των γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων και της μεταποίησης με την παροχή υπηρεσιών και τον τουρισμό. Έτσι δημιουργεί, στηρίζει και ενδυναμώνει την τοπική αγορά, αφού παρέχει νέες θέσεις εργασίας, ένα συμπληρωματικό εισόδημα στις αγροτικές οικογένειες και προσπαθεί να συγκρατήσει τον πληθυσμό στην ύπαιθρο. (<http://www.agrotour.gr>).

3.4.1.2 Ο ρόλος των τοπικών φορέων για την ανάπτυξη και προώθηση του αγροτουρισμού

Σύμφωνα με τον Οδηγό Τουρισμού της Υπαίθρου για τους Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης όπου αναδεικνύονται οι αναγκαίες συνέργειες οι οποίες πρέπει να προκύπτουν από την ανάπτυξη υποδομών και υπηρεσιών του Τουρισμού της Υπαίθρου σε τοπικό επίπεδο αναφέρεται ότι «πολλοί είναι οι φορείς οι οποίοι άμεσα ή έμμεσα ασχολούνται με την τοπική ανάπτυξη – είτε λειτουργώντας τοπικά είτε περιφερειακά ή εθνικά στις τουριστικές δραστηριότητες. Επιπρόσθετα γίνεται λόγος για το ότι «ο Τουρισμός της Υπαίθρου στηρίζεται σε μια μεγάλη ποικιλία δραστηριοτήτων διαφορετικών εναλλακτικών μορφών Τουρισμού (Αγροτουρισμός, Οικοτουρισμός, Πολιτιστικός, Αθλητικός κ.α), οι οποίες έχουν ως κοινά χαρακτηριστικά της δυναμική ενίσχυση της τοπικής επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης των νέων. Επιπλέον όπως γίνεται λόγος στο συγκεκριμένο μέσα από την εφαρμογή του αγροτουρισμού η τοπική αυτοδιοίκηση ωφελείται αφού ενισχύονται: η συμπληρωματική προς τον Τουρισμό (Ιδιωτική και Τουριστική) απασχόληση στις αγροτικές περιοχές καθώς και δραστηριότητες καινοτομικού χαρακτήρα (ιδιωτικού Τομέα, ΟΤΑ, Συνεταιρισμών).

Μέσα από τη συγκεκριμένη βιβλιογραφία υπάρχει πολλά σημαντικά ευρημάτα των οποίων θα επιχειρηθεί η κριτική ανάλυση τους, και ακολούθως η

αξιοποίηση τους, με σκοπό το μάζεμα γνώσεων για την επιτυχή και ολόπλευρη συγγραφή της πτυχιακής. Συγκεκριμένα γίνεται λεπτομερής ανάλυση της συμμετοχής της τοπικής αυτοδιοίκησης κατά την εφαρμογή αλλά και τον σχεδιασμό του αγροτουρισμού. (Οδηγός Τουρισμού της υπαίθρου για τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Αθήνα 2008)

3.4.1.3 Ποια τα επίπεδα ικανοποίησης του τουρίστα που επιλέγει αγροτουριστικά θέρετρα;

Όσον αφορά τον τουρίστα – επισκέπτη, ο αγροτουρισμός θεωρείται μια διαδικασία που προβάλλει μια μορφή ταξιδιού που έχει σεβασμό προς το περιβάλλον και την παράδοση και βασίζεται στην γνωριμία του με την τοπική κουλτούρα, ιστορία και καθημερινότητα. Μια συνολική εμπειρία κατά την οποία ο επισκέπτης έρχεται σε επαφή με τον ντόπιο τρόπο ζωής και συνδυάζει την αναψυχή με την ενημέρωση και την ευαισθητοποίησή του για τα περιβαλλοντικά, κοινωνικά, ιστορικά, και άλλα θέματα της εκάστοτε περιοχής (<http://www.agrotour.gr>).

Τα κύρια χαρακτηριστικά του αγροτουριστικού προϊόντος είναι: Η απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος και η γνωριμία με τα χαρακτηριστικά φυσικά τοπία, τα τοπία φυσικού κάλλους, την πανίδα και τη χλωρίδα των εκάστοτε περιοχών. Αγροτικές περιοχές που περιλαμβάνουν υδροβιότοπους μπορούν να συνδυάσουν την αγροτουριστική δραστηριότητα με το λεγόμενο "τουρισμό των υδροβιότοπων" (δημιουργία κέντρων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, παρατήρηση χλωρίδας και πανίδας, κτλ.).

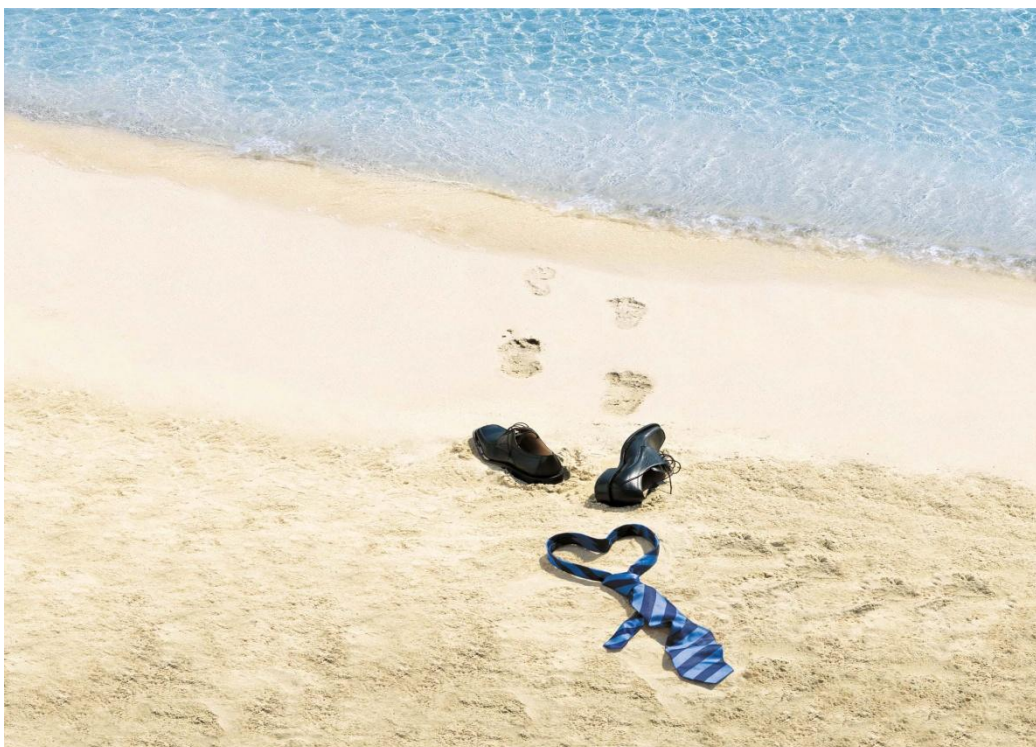
- Η επαφή και η γνωριμία με την τοπική αγροτική πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής, τα ήθη και τα έθιμα των κατοίκων, η συμμετοχή σε τοπικές πολιτιστικές εκδηλώσεις κτλ.
- Η παρατήρηση των γεωργικών δραστηριοτήτων και η πιθανή συμμετοχή των τουριστών σε αυτές.
- Η προσφορά διαφοροποιημένων και υψηλής ποιότητας τουριστικών προϊόντων (π.χ. προσφορά βιολογικών παραδοσιακών προϊόντων, προϊόντων προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης, προστατευόμενης γεωγραφικής ένδειξης).

- Η άσκηση διάφορων τουριστικών δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο, όπως ανεμόπτερο πλαγιάς, ορειβασία, πεζοπορία, κτλ. (http://www.ketade.gr/docs/Enall_tour.pdf).

Ωστόσο, τα πλεονεκτήματα που προσφέρει ο αγροτουρισμός στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων των αγροτικών περιοχών είναι τα εξής:

Ο αγροτουρισμός είναι μια τουριστική δραστηριότητα που δεν δρα ανταγωνιστικά προς τους φυσικούς πόρους. Είναι μια μορφή τουρισμού που αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της δυνατότητας συνδυασμού της περιφερειακής ανάπτυξης και της προστασίας και ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος. Δηλαδή συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση τόσο των μόνιμων κατοίκων, όσο και των επισκεπτών, στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ο αγροτουρισμός, ως δραστηριότητα, αναπτύσσεται όλες τις εποχές του χρόνου, μετριάζοντας έτσι το πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας, που αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού (http://www.ketade.gr/docs/Enall_tour.pdf)

3.4.2 Συνεδριακός και εκθεσιακός τουρισμός

(Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού, Τμήμα Στρατηγικής και Κινήτρων, 2010)

Η μορφή αυτή περιλαμβάνει την οργάνωση συνεδρίων και διεθνών εκθέσεων σε περιοχές που προσφέρουν και άλλες δυνατότητες. Δυστυχώς για τη χώρα μας ενώ οι δυνατότητες που διαθέτει για την ανάπτυξη του τουρισμού αυτού είναι πολύ μεγάλες, βρίσκεται στην τελευταία θέση στη διεθνή συνεδριακή πίτα από την άποψη του αριθμού συνεδρίων που φιλοξενεί ετήσια. Η μέχρι σήμερα πείρα δείχνει ότι όσες κυπριακές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις επένδυσαν σε διοργάνωση και φιλοξενία συνεδρίων διαπίστωσαν ότι ο τζίρος των συνεδριακών πελατών τους ήταν διπλάσιος από αυτόν των άλλων πελατών τους και ότι παρά τη διεθνή ύφεση η ζήτηση για συνεδριακό τουρισμό αυξάνει σε αντίθεση με το γενικό τουρισμό που μειώνεται.

Το είδος αυτό του τουρισμού μπορεί να συνδυαστεί με αθλητικά γεγονότα, προπονήσεις ή και ατομικό αθλητισμό π.χ. ιστιοπλοΐα, ποδηλασία κ.α. Στην Κύπρο η μορφή αυτή τουρισμού έχει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης. Η Κύπρος μπορεί να είναι απλά μια κουκίδα στο χάρτη, αλλά το γεγονός ότι είναι περιτριγυρισμένη από τη λαμπερή γαλάζια θάλασσα της Μεσογείου (Μεσόγειος σημαίνει το μέσο της γης) την καθιστά ιδανικό τόπο συγκέντρωσης ανθρώπων

από τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα και προσφέρεται για επαγγελματικές συναντήσεις ή ταξίδια κίνητρα.

Το γεγονός ότι φτάνει κάποιος εδώ σε ελάχιστο χρόνο από την Ηπειρωτική Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή και την Αφρική και το ότι εξυπηρετείται από όλες τις μεγάλες αεροπορικές εταιρείες κάνει το νησί έναν προορισμό βολικό και εύκολο. Η μεγάλη ποικιλία σε ξενοδοχεία προσφέρει τη δυνατότητα σε όσους επιθυμούν να μπορούν να μείνουν στο ξενοδοχείο που διοργανώνονται οι εκδηλώσεις τους και παράλληλα να έχουν υπερσύγχρονες επικοινωνιακές δυνατότητες και υποστηρικτικές υπηρεσίες, σε ένα μέρος χωρίς εγκληματικότητα, που προσφέρει μια τέτοια υποδομή ώστε να διασφαλίζει την επιτυχία οποιασδήποτε συνάντησης, συνεδρίου ή άλλης επαγγελματικής δραστηριότητας. (Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού, 2010). Ο υπέροχος καιρός του νησιού καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου και η καταπληκτική θέα των γαλανών νερών, των δασών από πεύκα και ο πολιτισμός προσφέρουν το κατάλληλο φόντο για την παρουσίαση ενός νέου προϊόντος ή ενός καινοτόμου προγράμματος κινήτρων, η τέλεια συνταγή για μια εμπειρία που θα θυμούνται όλοι.

Τα τελευταία χρόνια γίνεται μια προσπάθεια από πλευράς της πολιτείας για παροχή κινήτρων σε επιχειρηματίες για τη διοργάνωση και φιλοξενία συνεδρίων αλλά και για τη δημιουργία των κατάλληλων υποδομών που σχετίζονται με αυτά και έχει ήδη αρχίσει δειλά δειλά μια προσπάθεια δημιουργίας σταθερών βάσεων σε σχέση με τον συνεδριακό τουρισμό. Εντούτοις χρειάζεται ακόμα να γίνουν μεγάλα αναπτυξιακά έργα από πλευράς της πολιτείας αλλά και μεγαλύτερη επένδυση στον τομέα αυτό.

3.4.3 Θρησκευτικός τουρισμός

Είναι ο τουρισμός που περιλαμβάνει εκκλησίες, μοναστήρια, πανηγύρεις κλπ, και που στη χώρα μας βρίσκεται ακόμα σε αρχικό στάδιο ανάπτυξης. Η Κύπρος είναι ίσως μια από τις λίγες χώρες στον κόσμο που μπορεί να αναπτύξει τη μορφή αυτή του τουρισμού, καθώς τα κυπριακά μοναστήρια αποτελούν θαυμάσια τεκμήρια τέχνης και

τεχνικής, χτισμένα από το 10ο αιώνα συνδυάζουν την ελληνική ορθόδοξη παράδοση με την εξέλιξη της αρχιτεκτονικής και της ζωγραφικής στον ελληνικό χώρο. Ο ορθόδοξος μοναχισμός έχει προσφέρει σε κάθε γωνιά του τόπου μας θαυμάσια μνημεία, προσαρμοσμένα απόλυτα στη γεωγραφική θέση, το ανάγλυφο του εδάφους και το φυσικό τοπίο.

Κατανοώντας την ανάγκη για ανάπτυξη και στον σχεδιασμό Θρησκευτικών Διαδρομών στην Κύπρο έχει ήδη προβεί ο Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού, έργο το οποίο θα συγχρηματοδοτηθεί σε ποσοστό 50% από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης. Η υλοποίηση του συγκεκριμένου έργου θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις έτσι ώστε οι επισκέπτες να μπορούν να γνωρίσουν, να μελετήσουν και να βιώσουν την θρησκευτική παράδοση της Κύπρου, όπως αυτή παρουσιάζεται μέσα από τα μοναστήρια, τις εκκλησίες, τα μουσεία, τα σκευοφυλάκια, τα κειμήλια, τις εκκλησιαστικές εορτές και τα ήθη και έθιμα που σχετίζονται με τη θρησκευτική ιστορία και κληρονομιά.

Ο σχεδιασμός των Θρησκευτικών Περιηγήσεων θα λειτουργήσει συμπληρωματικά και σε συνέργια με άλλα εξειδικευμένα προϊόντα π.χ. Μονοπάτια της Φύσης, Δρόμοι του Κρασιού, Πολιτιστική Διαδρομή Κύπριδα Αφροδίτη, συμβάλλοντας στην στήριξη της τουριστικής δραστηριότητας καθώς και στη διασφάλιση της αιεφόρου και βιώσιμης ανάπτυξης της υπαίθρου της Κύπρου.

Η Κύπρος διαθέτει πλήθος προορισμών θρησκευτικού ενδιαφέροντος. Για την προώθηση του Θρησκευτικού Τουρισμού έχουν ήδη δρομολογηθεί σημαντικές επαφές σε Ελλάδα, Τουρκία και Λίβανο, όπου υπάρχουν Ορθόδοξοι χριστιανοί και κοινή θρησκευτική κληρονομιά (Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού)

3.4.4 Πολιτιστικός τουρισμός

Μολονότι δεν υπάρχει ένας γενικά αποδεκτός ορισμός για τον πολιτιστικό τουρισμό, για τον σκοπό αυτού του άρθρου μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τον ορισμό που δίνει η Επιτροπή Καναδικού Τουρισμού (CTC). Σύμφωνα με αυτόν:

«Μπορούμε να χαρακτηρίσουμε ένα είδος τουρισμού ως πολιτιστικό όταν η συμμετοχή σε πολιτιστικές και εκπαιδευτικές εμπειρίες ή εμπειρίες που

αναφέρονται στην πολιτιστική κληρονομιά αποτελούν ένα σημαντικό παράγοντα του ταξιδιού..»

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO) θεωρεί πως πολιτιστικός τουρισμός είναι το ταξίδι που γίνεται με κίνητρο βασικά πολιτιστικό – περιλαμβάνοντας εκπαιδευτικές περιηγήσεις, θεατρικές παραστάσεις, φεστιβάλ, προσκυνήματα, επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία, καθώς και τη μελέτη του φυσικού περιβάλλοντος, του λαϊκού πολιτισμού και της τέχνης.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι πολιτιστικό τουρισμό έχουμε όταν ο επισκέπτης θέλει να κατανοήσει και να εκτιμήσει τον βασικό χαρακτήρα ενός τόπου και τον πολιτισμό του ως σύνολο, περιλαμβάνοντας:

- την ιστορία και την αρχαιολογία
- τον λαό και τον τρόπο ζωής του
- την πολιτιστική εξέλιξη
- τις τέχνες και την αρχιτεκτονική
- το φαγητό, το κρασί και την τοπική παραγωγή
- την κοινωνική, οικονομική και πολιτική δομή
- τη μορφολογία της περιοχής
- τα διάφορα φεστιβάλ και εκδηλώσεις

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού εκτιμά ότι ο πολιτιστικός τουρισμός αναπτύσσεται με ρυθμό 15% τον χρόνο και ότι το 37% όλων των διεθνών ταξιδιών περιλαμβάνει ένα πολιτιστικό στοιχείο. Από το άλλο μέρος, ο μαζικός τουρισμός αναπτύσσεται με ρυθμό μόνο 8% τον χρόνο.

Σύμφωνα με τις έρευνες, το προφίλ των πολιτιστικών τουριστών (σε σχέση με εκείνο των τουριστών που ακολουθούν τον μαζικό τουρισμό) φαίνεται να έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

-ηλικία 45 ως 64 χρόνων

-οι γυναίκες είναι περισσότερες από τους άντρες

-μετα-δευτεροβάθμια εκπαίδευση

-υψηλότερο εισόδημα

-ξοδεύουν 10 ως 15% περισσότερα για κάθε ημέρα ταξιδιού

-ξοδεύουν περισσότερα σε καταναλωτικά προϊόντα όπως σουβενίρ, χειροποίητα είδη, ρουχισμό κλπ.

Με αφορμή ή την επίσκεψη για πολιτιστικά γεγονότα ή για μνημεία. Η Κύπρος έχει μια πολύ μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά που αν την εκμεταλλευθεί κατάλληλα θα προσελκύσει ένα μεγάλο μέρος της παγκόσμιας τουριστικής κίνησης. Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική, οι παραδοσιακοί οικισμοί και τα ιστορικά κέντρα των πόλεων αποτελούν βασικά στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς και φυσιογνωμίας της χώρας μας.

Η διατήρηση και η ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποτελεί συστατικό στοιχείο της τουριστικής ανάπτυξης και της προσφοράς εναλλακτικών δυνατοτήτων για κάθε είδους τουριστική δραστηριότητα. Πολλά κτήρια παραδοσιακής αρχιτεκτονικής έχουν σήμερα αποκτήσει νέες χρήσεις και στεγάζουν διάφορες λειτουργίες, όπως τουριστικά καταλύματα, μουσεία, εκθέσεις, εστιατόρια, δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες κ.λπ. Τα ιστορικά κέντρα των κυπριακών πόλεων αναζωογονούνται με ανακαινίσεις κτηρίων, πεζοδρομήσεις και διαμορφώσεις χώρων αποτελώντας ελκυστικούς τόπους επίσκεψής τους.

Επιπλέον σε ολόκληρο τον κυπριακό χώρο είναι διάσπαρτες οι οχυρώσεις θέσεων και οικισμών με φυλάκια, πύργους ή τείχη με επάλξεις και πύργους. Χτισμένα από τους Βυζαντινούς, συχνά επάνω σε θέσεις οχυρωμένες από τους αρχαίους χρόνους, δέχτηκαν αργότερα προσθήκες και επεκτάσεις από Φράγκους, Ενετούς ή Γενουάτες και από τους Οθωμανούς. Τα κάστρα του κυπριακού χώρου σηματοδοτούν την ιστορική διαμόρφωση του τόπου μας και αποτυπώνουν τη διαδοχή ιστορικών εποχών, οικοδομικών τεχνικών και πολιτιστικών προτύπων.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι πολιτιστικό τουρισμό έχουμε όταν ο επισκέπτης θέλει να κατανοήσει και να εκτιμήσει την κουλτούρα μιας τοπικής κοινωνίας και τον πολιτισμό ενός λαού μέσα στον οποίο εγγράφεται και η έννοια της κουλτούρας. Λέγοντας κουλτούρα ενός τόπου εννοούμε τη συλλογική συνείδηση ενός λαού όπως εκφράζεται μέσα από τις καθημερινές κοινωνικές πρακτικές του, δηλαδή μέσα από τον τρόπο ζωής του. Τα ήθη, τα έθιμα, οιπίστεις και οι δοξασίες, οι πολιτιστικές και οι ηθικές αξίες, η γλώσσα, η λογοτεχνία, οι κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς, οι τέχνες και οι τεχνικές, η ενδυμασία, οι διατροφικές συνήθειες, ο λαϊκός πολιτισμός, καθώς και η θρησκευτικότητα είναι στοιχεία της κουλτούρας ενός λαού. Κάποιος λατινοαμερικάνος λαϊκός ποιητής ονόμασε την κουλτούρα «φλιτζάνι που από μέσα του ρουφάμε τη ζωή.» Έτσι μιλάμε για τη κυπριακή κουλτούρα προσδιορίζοντας έναν τρόπο ζωής που διαφέρει από τον τρόπο ζωής άλλων λαών όπως του γαλλικού ή του αμερικάνικου. Συνεπώς ένα λαός ή ένας πολιτισμός διακρίνεται από πολλές υπο-κουλτούρες που έχουν να κάνουν καταρχάς με το γλωσσικό ιδίωμα (την ντοπιολαλιά) και με τις κατά τόπο ιδιομορφίες όλων των ιδιαίτερων στοιχείων που προαναφέρθηκαν.

3.4.4.1 Η «ζωντανή» προσέγγιση του πολιτισμού

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει διεθνώς ένα συνεχώς αυξανόμενο ενδιαφέρον για τηλεοπτικά προγράμματα που έχουν σχέση με την ιστορία και τον πολιτισμό. Η αύξηση στην κυκλοφορία ανάλογων περιοδικών και βιβλίων είναι εντυπωσιακή, όπως και η αύξηση στις επισκέψεις σχετικών ιστοσελίδων στο διαδίκτυο. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν και τις τάσεις στα ενδιαφέροντα όλο και μεγαλύτερου ποσοστού του πληθυσμού. Οδηγούν, όμως, και σε μεγάλες αλλαγές στον τρόπο που αντιμετωπίζεται η ιστορία και ο πολιτισμός.

Όπως ανακοίνωσε τον Ιανουάριο του 2005 ο διευθυντής του μουσείου του Λούβρου, το μουσείο ετοιμάστηκε για την υποδοχή ενός μεγάλου αριθμού επισκεπτών, που ενδιαφέρονταν να δουν τους χώρους, τους οποίους περιγράφει ο Dan Brown στο βιβλίο του «Κώδικας Ντα Βίντσι» – το παγκόσμιο μπεστ σέλερ του 2004. Η ετοιμασία περιελάμβανε και ενέργειες οι οποίες έκαναν πιο «ζωντανό» το πιο παραδοσιακό μουσείο της Γαλλίας.

Η παθητική προσέγγιση μνημείων και έργων τέχνης δεν είναι πια ικανοποιητική. Ο πολιτιστικός τουρίστας δεν ικανοποιείται από αυτό που μέχρι σήμερα έχουμε συνηθίσει στη Κύπρο. Δεν είναι αυτός που θα επισκεφθεί ένα μουσείο για να δει έργα τέχνης, διαβάζοντας απλώς κάποιες λεζάντες (συνήθως κακογραμμένες και με τόσο μικρά γράμματα, που χρειάζονται γυαλιά για να διαβαστούν). Δεν είναι αυτός που θα επισκεφθεί έναν αρχαιολογικό χώρο, μαζί με ένα γκρουπ, ακούγοντας στα πεταχτά κάποιες κοινότυπες κουβέντες από ένα ξεναγό. Δεν είναι αυτός που αρκείται σε μερικά ονόματα που συνοδεύονται από αντίστοιχες χρονολογίες. (Ξέρει ήδη πολύ περισσότερα πριν έρθει).

Πολιτιστικός τουρίστας είναι αυτός που θέλει πραγματικά να καταλάβει έναν τόπο, που θέλει να νιώσει την ιστορία του. Είναι αυτός που θέλει να αισθανθεί ότι ζει μέσα σε έναν άλλο πολιτισμό, που θέλει την εμπειρία μιας πολιτιστικής «περιπέτειας». Είναι αυτός που θέλει να συγκρίνει το σήμερα με το χθες, να κατανοήσει τους λόγους των αλλαγών και της εξέλιξης.

3.4.4.2 Οι υποδομές του πολιτιστικού τουρισμού

Η ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού δεν μπορεί να γίνει απλώς με πρωτοβουλία κάποιων τουριστικών επιχειρηματιών που σχεδιάζουν μεμονωμένες δραστηριότητες. Απαιτεί τη συνεργασία του δημόσιου με τον ιδιωτικό τομέα σε τοπική βάση. Απαιτεί έναν οργανωμένο σχεδιασμό από την κοινότητα με ενεργοποίηση όλων των τοπικών παραγόντων. Ο σχεδιασμός αυτός, όμως, μπορεί και πρέπει να ενισχυθεί κεντρικά με κύριους φορείς τον ΚΟΤ και το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, ιδιαίτερα στην παραγωγή πολιτιστικών τουριστικών προϊόντων.

Βασικά εργαλεία για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού είναι οι νέες τεχνολογίες. Με σχετικά μικρό κόστος μπορούν να χρησιμοποιηθούν πολύ αποτελεσματικά σε όλα τα στάδια του σχεδιασμού: από την προβολή του τόπου για την προσέλκυση τουριστών μέχρι την παρουσίαση της πολιτιστικής κληρονομιάς και μέχρι την κατασκευή πολιτιστικών τουριστικών προϊόντων.

Λαμβάνοντας υπόψη τις αμφίδρομες επιδράσεις, θετικές και αρνητικές, του πολιτισμού και του τουρισμού και μη παραγνωρίζοντας την οικονομική διάσταση

σε επίπεδο τοπικό, περιφερειακό και εθνικό, κρίνουμε ότι θα πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια για την εξισορρόπηση των δύο τάσεων. Αναπτυξιακή για τον τουρισμό και προστατευτική για τα πολιτιστικά αγαθά, έτσι ώστε η σχέση πολιτισμού-τουρισμού να μην μετατρέπεται σε βάρναυση σχέση κατανάλωσης.

3.4.5 Οικοτουρισμός

Τουρισμός δηλαδή που συνδυάζει την τοπική οικονομική ανάπτυξη, διαφύλαξη της ποιότητας του περιβάλλοντος και την ανάδειξη των φυσικών πλεονεκτημάτων και της ιστορίας μιας περιοχής.

Οι συνδυασμοί όλων ή κάποιων από τα είδη τουρισμού που αναφέραμε πιο πάνω μπορούν να συμβάλουν καθοριστικά στην ανάπτυξη του τουρισμού στη χώρα μας. Η προσφορά τουριστικών πακέτων γαστρονομίας, ψυχαγωγίας και ενημέρωσης για τον πολιτιστικό πλούτο που διαθέτει η Κύπρος πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για τους τουριστικούς πράκτορες καθώς θα αμβλύνει τη χωροταξική συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας, και θα αναβαθμίσει και θα εμπλουτίσει το τουριστικό προϊόν που προσφέρεται από αυτήν.

Η Κύπρος διαθέτει ιδιαίτερα πλούσιο και ποικίλο φυσικό περιβάλλον, καθώς παρά τη μικρή της έκταση παρουσιάζει σπάνια γεωμορφολογία με έντονες αντιθέσεις και πολλές περιοχές υψηλής οικολογικής αξίας. Δαντελωτές ακτές, επιβλητικά βουνά, σπήλαια και φαράγγια, λίμνες, ποτάμια, βιότοποι εξαιρετικής ομορφιάς και μοναδικά οικοσυστήματα «προικίζουν» την κυπριακή γη με εντυπωσιακά τοπία, τα οποία σε συνδυασμό με το ήπιο κλίμα της χώρας,

καθιστούν την Κύπρο ιδανικό προορισμό για τους λάτρεις του οικολογικού-εναλλακτικού τουρισμού.

Επισκεπτόμενος διάφορες περιοχές της χώρας, ο φυσιολάτρης περιηγητής έχει την ευκαιρία:

- να περιπλανηθεί στα αισθητικά δάση ή να εξερευνήσει τους εθνικούς δρυμούς
- να απολαύσει τα υπέροχα μνημεία της φύσης, τα φαράγγια, τα σπήλαια και τους καταρράκτες (Καλειδόνια)
- να συμμετάσχει σε δραστηριότητες extreme σπορ (κανόε-καγιάκ, rafting, monogaft, hydrospeed, canyoning, ποδήλατο βουνού κ.α.), τομέας ο οποίος θα πρέπει να αρχίσει να αναπτύσσεται και στην Κύπρο
- τέλος, να διαμείνει σε πρότυπες αγροτουριστικές μονάδες, που αναπτύσσονται σε όλη την επικράτεια και δίνουν τη δυνατότητα στον επισκέπτη να γνωρίσει την τοπική αρχιτεκτονική, πολιτισμική και γαστρονομική παράδοση, αλλά και τα προϊόντα, τις αγροτικές ασχολίες και την καθημερινή ζωή των κατοίκων κάθε περιοχής.

Οι επισκέπτες των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών οφείλουν να τηρούν προσεκτικά τις απαιτήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος από τη ρύπανση, την αποφυγή κάθε ενόχλησης των φυσικών βιοτόπων και διατάραξης της ισορροπίας των οικοσυστημάτων.

Στην Κύπρο πολύ λίγες είναι οι περιπτώσεις όπου έγινε σωστή εκμετάλλευση των οικοσυστημάτων μιας περιοχής. Είναι σχεδόν κανόνας παρά εξαίρεση η αλλοίωση του οικοσυστήματος χωρίς καμία ουσιαστική παρέμβαση και αξιοποίηση του προς όφελος του τουρισμού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η λίμνη της περιοχής Παραλιμνίου η οποία με τη σωστή εκμετάλλευση αλλά και με το συνασπισμό διαφόρων φορέων του τουρισμού θα μπορούσε να αποτελέσει πόλο έλξης ξένων τουριστών αλλά και ντόπιων περιηγητών.

3.4.6 Τουρισμός Υγείας-Μια νέα μορφή τουρισμού για τη Κύπρο

Ο τουρισμός υγείας είναι η ραγδαία αναπτυσσόμενη τάση των ανθρώπων να ταξιδεύουν σε άλλες χώρες με σκοπό να λάβουν υπηρεσίες για την καλυτέρευση της υγείας τους. Τέτοιες υπηρεσίες αποτελούν εξειδικευμένες χειρουργικές επεμβάσεις, όπως οδοντιατρικές και πλαστικές εγχειρήσεις (ιατρικός τουρισμός), αλλά και οποιεσδήποτε άλλες υπηρεσίες παροχής υγείας (όπως λ.χ. η εναλλακτική ιατρική). Υπάρχουν πολλοί λόγοι για αυτή την τάση, οι κυριότεροι εκ των οποίων είναι ο εξής: Οι τιμές στους δημοφιλείς προορισμούς είναι χαμηλότερες, οι υπηρεσίες τους είναι πιο αποτελεσματικές και πιο εξελιγμένες και σε αυτούς προσφέρεται μεγαλύτερος αριθμός εναλλακτικών θεραπειών.

Ο όρος τουρισμός υγείας με την πλατύτερή του έννοια περιλαμβάνει τον Αθλητικό Τουρισμό και τον ολοένα και πιο δημοφιλή στην Κύπρο Τουρισμό Ευεξίας (Wellness and Fitness Tourism), στον οποίο εμπεριέχονται τομείς της οικονομίας όπως οι μονάδες Λουτροθεραπείας (SPA) και Θαλασσοθεραπείας. Εναλλακτικά είδη τουρισμού υγείας αποτελούν και λιγότερο γνωστές κατηγορίες, όπως ο τουρισμός γαστρονομίας και ο τουρισμός που εξειδικεύεται σε άτομα με δυσκολίες στη μετακίνηση, όπως οι ανάπηροι και οι ηλικιωμένοι.

Σε σχετικές εκδόσεις αναφέρεται ότι ο Τουρισμός Υγείας έχει αναγνωρισθεί από πάνω από 100 χώρες ως εθνική βιομηχανία. Ωστόσο στις περισσότερες από αυτές (συμπεριλαμβανόμενης και της Κύπρου) δεν έχει ακόμη αναπτυχθεί στο δυνητικό του βαθμό και αυτό οφείλεται και στην μη επαρκή αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχει το διαδίκτυο.

Ο Τουρισμός Υγείας είναι μια συνεχώς αυξανόμενη διεθνής τάση, η οποία μόνο σε λίγες χώρες έχει αξιοποιηθεί πλήρως. Η Κύπρος ως νησί έχει πολλά πλεονεκτήματα που μπορεί να το καθιερώσουν ως αγαπημένο προορισμό τουρισμού υγείας. Ο αριθμός των ατόμων που ταξιδεύουν στο εξωτερικό για να λάβουν αυτό το είδος των υπηρεσιών αυξάνεται γρήγορα και υπάρχουν πολλοί λόγοι πίσω από αυτή την τάση. Το πιο σημαντικό από αυτά είναι ότι οι τιμές στους προορισμούς τουρισμού υγείας είναι καλύτερες από ό, τι στο σπίτι, η θεραπεία μπορεί να ληφθεί πιο έγκαιρα, οι εγκαταστάσεις είναι πιο προηγμένες και παρέχονται πιο εναλλακτικές θεραπείες. Ο Τουρισμός υγείας στην ευρύτερη

έννοιά του περιλαμβάνει τον αθλητικό τουρισμό και τον τουρισμό ευεξίας και φυσικής κατάστασης. Στην πραγματικότητα, κάθε είδος υγειονομικής περίθαλψης καλύπτεται από τον όρο, ψυχιατρικής, εναλλακτικές θεραπείες.

Σε ορισμένες εκδόσεις (Gahlinger P.M.,2008) αναφέρεται ότι ο τουρισμός υγείας έχει αναγνωριστεί από περισσότερες από 100 χώρες ως εθνική βιομηχανία. Ωστόσο, φαίνεται ότι δεν έχει φθάσει στο πλήρες δυναμικό του, της ανάπτυξης και αυτό οφείλεται εν μέρει στην ανεπαρκή χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας και ειδικότερα του διαδικτύου. Ένα επιπλέον πρόβλημα είναι ότι ο τουρισμός για την υγεία έχει να αντιμετωπίσει είναι ότι τα σχετικά μέτρα της ποιότητας ποικίλλουν σε όλο τον κόσμο και η σύγκριση μεταξύ των χωρών δεν είναι ένας εύκολος στόχος.

3.4.6.1 Οι προοπτικές της Κύπρου στον τουρισμό υγείας

Η ανατολική Μεσόγειος και ειδικότερα η νήσος Κύπρος είναι από τις πιο αγαπημένες διακοπές στον κόσμο και προορισμούς συνταξιοδότησης. Οι λόγοι εκτείνονται πολύ πέρα από την απλή ματιά στα κλιματικά διαγράμματα του νησιού. Εύκολα μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των τουριστών του σήμερα. Το επίπεδο υγείας στην Κύπρο θεωρείται πολύ υψηλό και το κυπριακό ιατρικό σύστημα είναι συγκριτικά πολύ ευνοϊκό με αυτό των άλλων αναπτυγμένων χωρών. Αυτή η ποιότητα μπορεί να εκφράζεται με διάφορους δείκτες υγείας, όπως είναι το ποσοστό βρεφικής θνησιμότητας (η οποία ανέρχεται σε 3,1 ανά 1.000 γεννήσεις ζώντων), η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής κατά τη γέννηση (77,0 χρόνια για τους άνδρες και 81,7 για τις γυναίκες) και ο αριθμός των ατόμων ανά γιατρό, η οποία ανέρχεται σε 395 (Statistical Service of Cyprus, 2008). Επιπλέον, οι γιατροί, νοσηλευτές και τεχνικό προσωπικό των κυπριακών ιδρύματα υγείας έχουν εκπαιδευτεί σε πολλές χώρες της ΕΕ και των ΗΠΑ. Κατά συνέπεια, η Κύπρος έχει πολύ μεγάλες δυνατότητες να καθιερωθεί ως ο προτιμώμενος ιατρικός τουριστικός προορισμός.

Ένας άλλος ιδιαίτερος τομέας του τουρισμού υγείας με υψηλό δυναμικό για ανάπτυξη στην Κύπρο είναι αυτός της ευεξίας και του Τουρισμού Γυμναστήριου, δηλαδή την παροχή υπηρεσιών προσανατολισμένη προς τους ανθρώπους που αναζητούν τη βέλτιστη υγεία και ευεξία. Ο σκοπός είναι να επιτευχθεί ολοκλήρωση του σώματος, νου και πνεύματος, έτσι ώστε κάθε άτομο να ζει πληρέστερα μέσα σε ανθρώπινη και φυσική κοινότητα.

Η ευεξία και φυσική κατάσταση του τουρισμού κάνει το τέλειο συμπλήρωμα για τον ιατρικό τουρισμό και η Κύπρος μπορεί να υπερηφανεύεται για ένα ευρύ φάσμα της υγείας και της ευεξίας, spa, προσφέροντας ένα ευρύ φάσμα των παραδοσιακών και εναλλακτικών υπηρεσιών. Υπάρχουν αμέτρητα διαθέσιμες θεραπείες για να απάλυνση, ανανέωση και έμπνευση. Θαλασσοθεραπείες, παραδοσιακά λουτρά και χαμάμ, θεραπείες ομορφιάς και αρωματοθεραπείας, μασάζ με ζεστές πέτρες και υδροθεραπεία είναι μόνο μερικά από αυτές.

Ένα άλλο πλεονέκτημα που η Κύπρος κατέχει στον τομέα του τουρισμού υγείας είναι ο συνδυασμός της ιατρικής περίθαλψης με την αναψυχή, τα ταξίδια για λόγους υγείας είναι πιο ελκυστική από ό, τι απλά να λαμβάνουν υγειονομική περίθαλψη στο σπίτι. Ορισμένες τοπικές επιχειρήσεις και φορείς, έχουν ήδη αρχίσει να επιδιώκουν την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Κύπρος, ιδιαίτερα στον τομέα της ιατρικής περίθαλψης και της ευεξίας και φυσικής κατάστασης. Τα πρώτα αποτελέσματα φαίνονται πολύ ενθαρρυντικά, αφού η Κύπρος έχει ήδη κερδίσει από μόνη της εξαιρετική φήμη ως μια κορυφαία διεθνής κέντρο της κλινικής αριστείας, παρέχοντας υπηρεσίες υψηλού επιπέδου σε πολύ ανταγωνιστικές τιμές. Ωστόσο, πολύ λίγοι από την υγεία που σχετίζονται με τις επιχειρήσεις και οργανισμούς έχουν αποτελεσματικό πλαίσιο διεθνούς προβολής, αυτό αποδίδεται κυρίως στην έλλειψη τελεσφόρους διαφήμισης στο εξωτερικό, παρά τις διαθέσιμες δυνατότητες που παρέχονται από τη σύγχρονη τεχνολογία και ιδιαίτερα από το Διαδίκτυο.

Δεδομένου του αριθμού των βιομηχανιών και των κλάδων που εμπλέκονται, η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Κύπρο απαιτεί ότι ενασχόληση με επιχειρήσεις, φορείς και οργανισμούς (φορείς) πρέπει να ενωχρηστωθεί και να ενωθούν οι προσπάθειές τους προς μια ενιαία κατεύθυνση. Με άλλα λόγια, στον τομέα του τουρισμού υγείας πρέπει να συνενταχθούν όλοι, ώστε να αναπτυχθεί πλήρως. Ένα τέτοιο μεγάλο επίτευγμα δεν θα πραγματοποιηθεί, χωρίς εκμετάλλευση των άπειρων δυνατοτήτων της επικοινωνίας, ιδίως του Διαδικτύου.

Για το συγκεκριμένο λόγο η Τουρισμός Υγείας Πύλης (<http://www.healthtourismportal.com>) έχει πρόσφατα ξεκινήσει, μια περιοχή η οποία παρέχει όλες τις δυνατότητες για την ενοποίηση και την αποτελεσματική

προώθηση του Τουρισμού Υγείας στην Κύπρο. Η πύλη αυτή μπορεί να συμπληρώσει τις προσπάθειες για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Κύπρο, μέσα από οργανωμένη διαφήμιση, την επέκταση και την προώθηση στο εξωτερικό. Έτσι, μπορεί να δώσει ώθηση για την πρωτοβουλία αυτή, μαζί με μια νέα ώθηση και ενθάρρυνση για περαιτέρω ανάπτυξη.

Η Δικτυακή Πύλη Τουρισμού Υγείας δημιουργήθηκε για τρεις βασικούς λόγους:

α) Για τη διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ των επιχειρήσεων και οργανισμών που ασχολούνται με την υγεία του τουρισμού (stakeholders) και να ενώσει τους σε μια ολοκληρωμένη βιομηχανία, μέσω της ενεργού συνεργασίας και της ανταλλαγής γνώσεων, ιδεών και μεθόδων.

β) Να προωθήσει και να διαφημίσει τις μοναδικές και διαφοροποιημένες υπηρεσίες ότι οι κυπριακές επιχειρήσεις και οργανισμοί έχουν να προσφέρουν στο χώρο του τουρισμού υγείας.

γ) Να δώσει την ευκαιρία σε κάθε πρόσωπο, επιχείρηση ή οργανισμό της Κύπρου να υπάρχει ενιαία και ακριβής αντίληψη των πλεονεκτημάτων και των δυνατοτήτων της Κύπρου στον συγκεκριμένο τομέα. Με αυτόν τον τρόπο, η Κύπρος θα έχει την αμέριστη προσοχή της υγείας και των facilitators του τουρισμού, όπως πράκτορες τουρισμού υγείας.

Ο τουρισμός υγείας είναι μια μεγάλη βιομηχανία και πολλά οφέλη μπορούν να ανακτηθούν από την καλύτερη συνεργασία των εμπλεκόμενων μερών, όπως περιγράφεται παραπάνω. Αντίθετα η έλλειψη επικοινωνίας μπορεί να οδηγήσει σε αναποτελεσματικότητα και έλλειψη ανταγωνιστικότητας του τομέα. Η αύξηση του βαθμού ευαισθητοποίησης μπορεί να υλοποιηθεί μέσω της συμμετοχής των φορέων που ασχολούνται στις ιστοσελίδες που έχουν σχεδιαστεί για το συγκεκριμένο σκοπό, όπως η διαδικτυακή πύλη Τουρισμού Υγείας.

Εκτός από τα παραπάνω, η συνεχής αλληλεπίδραση και επικοινωνία των φορέων του τουρισμού για την υγεία μπορεί να οδηγήσει σε επιπλέον ευκαιρίες για επικερδείς επενδύσεις και τη συμμετοχή σε τοπικά και διεθνή δίκτυα.

3.4.6.2 Η κατάσταση στην Κύπρο

Το σύστημα παροχής ιατρικών υπηρεσιών στην Κύπρο χαρακτηρίζεται από υψηλή ποιότητα και έχει δημιουργηθεί βάσει του αντίστοιχου βρετανικού. Ως αποτέλεσμα αυτής της ποιότητας το επίπεδο παροχής ιατρικών υπηρεσιών στην Κύπρο θεωρείται αρκετά ψηλό και συγκρίνεται ευνοϊκά με αυτό των αναπτυγμένων χωρών. Αυτό φαίνεται και από διάφορους δείκτες υγείας, όπως το ποσοστό βρεφικής θνησιμότητας (3.1/1000), η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής κατά τη γέννηση (77 χρόνια για τους άντρες και 82 για τις γυναίκες) και ο αριθμός ατόμων ανά ιατρό (395). Περαιτέρω, μεγάλο μέρος του προσωπικού στον ευρύτερο τομέα παροχής υπηρεσιών υγείας έχει εκπαιδευτεί στο Ηνωμένο Βασίλειο, την Γερμανία και άλλες ευρωπαϊκές χώρες και κατ' αυτό τον τρόπο η Κύπρος έχει τεράστιες δυνατότητες ανάπτυξης ως προορισμός τουρισμού υγείας.

Αρκετές από τις υπηρεσίες υγείας στην Κύπρο έχουν ήδη αρχίσει να επιδιώκουν την ανάπτυξη του είδους τουρισμού, ιδιαίτερα όσον αφορά στις οδοντιατρικές και πλαστικές επεμβάσεις. Τα πρώτα αποτελέσματα είναι ενθαρρυντικά, εφόσον η Κύπρος έχει αποκτήσει την φήμη ενός διεθνούς ιατρικού κέντρου, στο οποίο προσφέρονται ιατρικές υπηρεσίες υψηλής ποιότητας σε ανταγωνιστικές τιμές. Ωστόσο, ελάχιστες από τις μονάδες υγείας έχουν ενεργά επιδιώξει την διεθνή επέκταση και αναγνώριση. Αυτό οφείλεται κυρίως στην έλλειψη αποτελεσματικής διαφήμισης και προαγωγής τους στο εξωτερικό, παρόλο που προσφέρονται στην Κύπρο τέτοιες δυνατότητες.

Ένας άλλος τομέας τουρισμού υγείας, στον οποίο η Κύπρος έχει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης, αποτελεί και ο Τουρισμός Ευεξίας, δηλαδή η προσφορά υπηρεσιών με σκοπό την καλύτερη υγεία και ευημερία του ατόμου. Οι τουρίστες που αποζητούν αυτό το είδος τουρισμού στοχεύουν να συνδυάζουν τις διακοπές τους με την δυνατότητα να νιώσουν πιο υγιείς και ευτυχισμένοι από όσο νιώθουν στην καθημερινή τους ζωή. Η Κύπρος προσφέρει μεγάλο αριθμό καταλυμάτων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν προς αυτό τον σκοπό, όπως οι μονάδες Λουτροθεραπείας (SPA) και Θαλασσοθεραπείας στα πολυτελή της ξενοδοχεία και οι συναφείς επιχειρήσεις.

3.4.6.3 Ανάπτυξη του Τουρισμού Υγείας στην Κύπρο

Δεδομένου ότι ο τουρισμός υγείας αφορά πολλές και διαφορετικές βιομηχανίες, για να μπορέσει να επιτευχθεί η ανάπτυξή του στην Κύπρο χρειάζεται να ενοποιηθούν και να οργανωθούν οι προσπάθειες των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων και φορέων προς σε αυτή την κατεύθυνση. Στην εποχή μας ένα τέτοιο κατόρθωμα δεν μπορεί να γίνει χωρίς την αξιοποίηση των δυνατοτήτων που μας δίνουν η τεχνολογία και ιδιαίτερα το διαδίκτυο. Τα τελευταία χρόνια έχει δημιουργηθεί η διαδικτυακή πύλη Health Tourism Portal (<http://www.healthtourismportal.com>), στην οποία δίνεται η δυνατότητα για την ενοποίηση των προσπαθειών για ανάπτυξη του Τουρισμού Υγείας στην Κύπρο και την οργανωμένη διαφήμιση, επέκταση και προαγωγή του στο εξωτερικό. Αυτό το portal δημιουργήθηκε για τρεις κυρίως λόγους:

- 1) Για να φέρει σε επαφή και να ενοποιήσει τις επιχειρήσεις και φορείς από όλους τους τομείς που εμπλέκονται στον τουρισμό υγείας (ιατρική περίθαλψη, ευεξία, αθλητισμός κ.λπ.) σε μια οργανωμένη βιομηχανία, μέσω της ενεργούς συνεργασίας και ανταλλαγής γνώσεων.
- 2) Να προωθήσει και να διαφημίσει τις μοναδικές και διαφοροποιημένες υπηρεσίες που έχουν να προσφέρουν οι Κυπριακές επιχειρήσεις και φορείς στον τομέα του τουρισμού υγείας.
- 3) Να δίνει την ευκαιρία σε οποιοδήποτε άτομο, επιχείρηση ή φορέα από το εξωτερικό να έχει μια σαφή και ολοκληρωμένη άποψη για τα πλεονεκτήματα και τις δυνατότητες που έχει να προσφέρει η Κύπρος στον τομέα του τουρισμού υγείας. (Health Tourism Portal)

Ο τουρισμός υγείας αποτελεί μια ευρεία αγορά και μπορούν να υπάρξουν πολλά οφέλη από την ενοποίηση των εμπλεκόμενων εταιρών και φορέων, όπως περιγράφεται πιο πάνω. Ένα σημαντικό εμπόδιο για την επίτευξη αυτού του αποτελέσματος αποτελεί η απομόνωση των διαφόρων τομέων του τουρισμού υγείας, κάτι που μπορεί να οδηγήσει ολόκληρο τον τομέα σε χαμηλή αποτελεσματικότητα.

Για να αποφευχθεί αυτό το δυσμενές αποτέλεσμα χρειάζεται να αυξηθεί ο βαθμός ενημέρωσης όσον αφορά στις πολλές και διαφορετικές επιλογές που έχουν να προσφέρουν οι κυπριακοί φορείς και επιχειρήσεις στον τομέα του τουρισμού υγείας και να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον ουσιαστικής ενημέρωσης, επικοινωνίας και συνεργασίας. Η δυνατότητα αυτή επιτυγχάνεται με την συμμετοχή των εμπλεκόμενων εταίρων και φορέων σε διαδικτυακούς τόπους, όπως στο Health Tourism Portal.

Αυτή η συνεχής επικοινωνία των εμπλεκόμενων εταίρων και φορέων των διαφορετικών τμημάτων του τουρισμού υγείας μπορεί να προσφέρει επιπρόσθετες ευκαιρίες για επικερδείς επενδύσεις και την δημιουργία τοπικών και διεθνών δικτύων συνεργασίας (networking). Τα ωφέληματα από τέτοιες ενέργειες δε μπορούν να αγνοηθούν, εφόσον περιλαμβάνουν: α) Χαμηλότερο κόστος προώθησης, β) ελεύθερη διάχυση γνώσης, ιδεών και τεχνογνωσίας, γ) αποτελεσματικότερη εκμετάλ-λευση του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού, δ) μείωση της επιχειρηματικής αβεβαιότητας, ε) αυξημένη αποτελεσματικότητα και στ) ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας.

Μια από τις υπηρεσίες που παρέχονται Health Tourism Portal αποτελεί και το Forum, το οποίο αποτελεί έναν χώρο επικοινωνίας μεταξύ των επιχειρήσεων του τομέα που επιθυμούν να ιδρύσουν ένα οργανισμό που να προάγει τις εγκαταστάσεις του τουρισμού υγείας στην Κύπρο. Το Health Tourism Portal Forum λειτουργεί ως ένα κανάλι ανταλλαγής σκέψεων και δημιουργικής συνεύρεσης και συνεργασίας. Κατ' αυτόν τον τρόπο μπορεί να αποτελέσει τον καταλύτη για την έναρξη και υλοποίηση πιο σημαντικών βημάτων, όπως την ίδρυση του αναφερόμενου οργανισμού, την ενοποίηση της αγοράς και την αύξηση της αποτελεσματικότητας του τομέα. (Μιτσής, 2008)

3.5 Ανάλυση της τουριστικής προσφοράς

3.5.1 Φυσικό Περιβάλλον

Το φυσικό περιβάλλον συνδέεται άρρηκτα με τον τουρισμό, καθώς η προσέλκυση τουριστικού ρεύματος εξαρτάται μεταξύ άλλων, από την ύπαρξη ελκυστικών φυσικών πόρων (χλωρίδα, πανίδα, τοποθεσίες ιδιαίτερου φυσικού κάλους, κ.λπ.). Οι περιοχές της υπαίθρου στην Κύπρο, έχουν να επιδείξουν πλούσιο, ξεχωριστής ομορφιάς και οικολογικής αξίας φυσικό περιβάλλον, το οποίο συντίθεται από αξιόλογους φυσικούς σχηματισμούς όπως κοιλάδες και ορεινούς σχηματισμούς, πλούσια πανίδα και χλωρίδα, περιοχές natura, δάση, τοπία φυσικού κάλλους, μονοπάτια της φύσης κλπ., που αποτελούν πόλο έλξης για τους επισκέπτες. Ενδεικτικά αναφέρονται ορισμένα από τα πλέον αξιόλογα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος, με δυνατότητα ένταξης στο τουριστικό προϊόν της υπαίθρου είναι τα δάση Πάφου, Ψευδά, Μαδαρής, Αδελφοί, Λεμεσού, το φουντοκόδασος στην περιοχή Πιτσιλιάς, η κοιλάδα Διαρίζου, ο ορεινός όγκος Τροόδους, το εθνικό πάρκο Τροόδους, ο Ακάμας κ.α. Επιπλέον, η ένταξη περισσότερων από τριάντα δύο (32) περιοχών στο δίκτυο Natura για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων, της άγριας πανίδας και χλωρίδας, αποδεικνύει την οικολογική αξία των περιοχών της υπαίθρου. Ενδεικτικά αξιόλογα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος της ενδοχώρας της Κύπρου είναι τα ακόλουθα :

Σχήμα 2: Ενδεικτικά Στοιχεία φυσικού περιβάλλοντος ενδοχώρας

Υπαίθρος περιοχή Λευκωσίας	• Περιοχή με πανέμορφα δάση, αρχαιολογικούς χώρους - μνημεία και παραδοσιακά χωριά στα ορεινά
Αλυκή Ακρωτηρίου, Λεμεσός	• Ένας από τους σημαντικότερους υδροβιότοπους της ανατολικής Μεσογείου
Αλυκή Λάρνακας	• Προστατευμένη περιοχή απaráμιλλης φυσικής ομορφιάς
Πιτσιλιά, Τρόδος	• Μια από τις ομορφότερες περιοχές της Κύπρου στα ανατολικά της κορυφής του Ολύμπου
Ακάμας, Πάφος	• Μια από τις ελάχιστες άγριες περιοχές του νησιού και παράδεισος για τους λάτρεις της φύσης
Τα Κρασοχώρια	• Ηλιόλουστες πλαγιές των βουνών του Τροόδου φημισμένες για τα αμπέλια τους και το κρασί

3.5.2 Πολιτιστικό – Ανθρωπογενές περιβάλλον

Το πλούσιο, ανεκμετάλλευτο (πολλές φορές) και πολυποίκιλο πολιτιστικό απόθεμα, αποτελεί κύριο γνώρισμα και παράλληλα συγκριτικό πλεονέκτημα των περιοχών της υπαίθρου και αναμφισβήτητα θεμέλιο λίθο για την τουριστική ανάπτυξη της υπαίθρου. Τα τελευταία χρόνια, η σύνδεση της πολιτιστικής κληρονομιάς με τον τουρισμό γνωρίζει ιδιαίτερη άνθιση δεδομένου ότι το μοντέλο της τουριστικής ζήτησης έχει διαφοροποιηθεί ριζικά, με τον τουρίστα να είναι πλέον περισσότερο απαιτητικός και να επιζητά πολλές και διαφορετικές εμπειρίες από τον τόπο προορισμού του. Στο προϊόν του τουρισμού της υπαίθρου είναι αναγκαίο να ενταχθούν στοιχεία τοπικού πολιτισμού και παράδοσης, καθώς έτσι επιτρέπεται στον τουρίστα να γνωρίσει την ιστορία, την κουλτούρα των κατοίκων, τα ήθη, τα έθιμα κ.λπ. Η προσφορά των περιοχών της ενδοχώρας σε πολιτιστικούς πόρους είναι πλούσια και αφορά σε μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, παραδοσιακά κτίρια και οικισμούς, εκκλησίες και μοναστήρια, πολιτιστικές εκδηλώσεις, στοιχεία αγροτικής κληρονομιάς όπως γεφύρια, νερόμυλοι, ελαιόμυλοι, βρύσες, πολλά εκ των οποίων ωστόσο, παραμένουν αναξιοποίητα, ενώ θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για την τουριστική ανάπτυξη της υπαίθρου. Αναφέρεται επίσης ότι υπάρχει πλήθος διάσπαρτων παραδοσιακών ελαιόμυλων σε διάφορους οικισμούς οι οποίοι είναι επισκέψιμοι, καθώς επίσης και γεφύρια τα

οποία έχουν αξιοποιηθεί, ενώ έχει δημιουργηθεί η διαδρομή των μεσαιωνικών γεφυριών στην Πάφο.

Πέραν των υλικών πολιτιστικών πόρων υπάρχουν και οι άυλοι πόροι όπως είναι οι τοπικές εκδηλώσεις, που αποτελούν το βασικό μέσο ψυχαγωγίας για τον πληθυσμό και μοναδική εμπειρία για τους επισκέπτες που έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν τον τρόπο ζωής του ντόπιου πληθυσμού, τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις του. Σήμερα, οι τουρίστες παρουσιάζουν έντονο ενδιαφέρον για τέτοιου είδους δρώμενα και η ύπαιθρος μπορεί με μεγάλη επιτυχία να καλύψει τη ζήτηση αυτή. Άλλα στοιχεία της τοπικής κληρονομιάς αποτελούν οι παραδοσιακές τέχνες και τα επαγγέλματα όπως είναι η υφαντική, η αγγειοπλαστική, η αργυροχρυσοχοΐα, το κέντημα. Σημειώνεται ότι τα Λευκαρίτικα χειροποίητα κεντήματα είναι γνωστά τόσο στην Κύπρο, όσο και σε διεθνές επίπεδο.

3.5.3 Καταλύματα και κλίνες

Η προσφορά υπηρεσιών σε όρους μονάδων και κλινών που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με τουριστικές δραστηριότητες στην ύπαιθρο εμφανίζεται αυξανόμενη, στη διάρκεια της τρέχουσας δεκαετίας στην Κύπρο. Ο αριθμός των μονάδων παρουσιάζει συνεχή άνοδο και ήδη κινείται μεταξύ του 13% και 16,5% του συνολικού αριθμού των τουριστικών μονάδων της Κύπρου. Πρόκειται, κυρίως, για μικρές μονάδες σε όρους κλινών που φιλοξενούν, δεδομένου ότι στις μονάδες αυτές αντιστοιχεί περίπου στο 1%-2% των συνολικών τουριστικών κλινών της χώρας.

Όσον αφορά την προσφορά καταλυμάτων και κλινών που συνδέονται με την αγροτουριστική δραστηριότητα, ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ρόλος των υπηρεσιών που παρέχονται από παραδοσιακές οικοδομές. Τα καταλύματα και κλίνες που φιλοξενούνται από αυτές παρουσιάζουν ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς αύξησης, σε αντίθεση με τη στασιμότητα που παρατηρείται στα καταλύματα των ορεινών θερέτρων και ουσιαστικά διαμορφώνουν την αυξητική τάση που αναφέρθηκε παραπάνω. Η επαρχία Λάρνακας είναι η περιοχή, η οποία συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό μονάδων σε παραδοσιακές οικοδομές, καθώς και αντίστοιχων κλινών που διατίθενται στις μονάδες αυτές.

Θα πρέπει ωστόσο να επισημανθεί ότι οι υπηρεσίες που παρέχουν στον επισκέπτη τα καταλύματα αυτά είναι πολύ περιορισμένες και αφορούν μόνο στη διαμονή, στοιχείο που περιορίζει την ανταγωνιστικότητά τους σε σχέση με τα καταλύματα που βρίσκονται στα παράλια και παρέχουν ποικιλία υπηρεσιών υψηλής ποιότητας. Πέραν λοιπόν της διαφοράς που υπάρχει στον όγκο των καταλυμάτων μεταξύ υπαίθρου και παράκτιων περιοχών, καταγράφεται σημαντική απόκλιση στο είδος και την ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών.

Αναφορικά με τα αγροτουριστικά καταλύματα που χωροθετούνται στην ενδοχώρα, η κατάσταση που επικρατεί δε διαφοροποιείται σημαντικά, με αποτέλεσμα να είναι έκδηλη η ανάγκη για αναβάθμιση και εμπλουτισμό των παρεχόμενων υπηρεσιών προκειμένου να ικανοποιούνται οι ανάγκες των επισκεπτών.

Τα αγροτουριστικά καταλύματα αντιμετωπίζουν πρόβλημα βιωσιμότητας εξαιτίας κυρίως της εποχικότητας του τουρισμού και της χαμηλής μέσης πληρότητας, που όμως μπορεί να λυθεί αφενός με την πραγματοποίηση εκσυγχρονισμού των καταλυμάτων και αφετέρου, με την ανάδειξή τους, μέσα από το Σχέδιο Προβολής. Μονόδρομο για την επιβίωση των επιχειρήσεων αποτελεί η ανάδειξη των στοιχείων και πλεονεκτημάτων της περιοχής όπου βρίσκονται, ώστε να αποτελέσουν πόλο έλξης επισκεπτών. Επιπλέον, οι χαμηλές πληρότητες και η εποχικότητα του τουρισμού οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι ανάγκες των περιοχών της υπαίθρου στον τομέα της διαμονής εστιάζονται περισσότερο στη συμπλήρωση / αναβάθμιση των υφιστάμενων μονάδων και λιγότερο στη δημιουργία νέων. Σε γενικές γραμμές το υφιστάμενο τουριστικό δυναμικό θεωρείται επαρκές για την ανάπτυξη του τουρισμού της υπαίθρου με ορισμένες μόνο εξαιρέσεις όπου συγκεκριμένες περιοχές εμφανίζουν σημαντικό έλλειμμα.

Αρνητικό στοιχείο για τον τουρισμό της υπαίθρου αποτελεί το γεγονός ότι η πλειοψηφία των αγροτουριστικών επιχειρήσεων είναι μικρού μεγέθους και οικογενειακού χαρακτήρα και δεν διαθέτουν την αναγκαία εκπαίδευση και επαγγελματική εξειδίκευση στον κλάδο του τουρισμού γεγονός το οποίο επιδρά αρνητικά στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ειδικότερα, σε ότι αφορά

στα καταλύματα των Ορεινών Θερέτρων, όπως προκύπτει από σχετική μελέτη του ΚΟΤ, οι μονάδες που λειτουργούν στα Ορεινά Θέρετρα χαρακτηρίζονται από υστέρηση στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, έλλειψη ολοκληρωμένων υπηρεσιών, γεωγραφική διασπορά και εποχικότητα στη λειτουργία. Θετικό στοιχείο των καταλυμάτων που βρίσκονται στην ύπαιθρο αποτελούν οι πολλές εναλλακτικές επιλογές που προσφέρουν στον επισκέπτη θεωρώντας τα ως αφετηρία για να αξιοποιήσει ευχάριστα και δημιουργικά τον χρόνο του (πεζοπορία, ποδηλασία, παρατήρηση της φύσης, παρακολούθηση παραδοσιακών τεχνών όπως υφαντική, αγγειοπλαστική κ.λπ.) γεγονός το οποίο χρήζει άμεσης προβολής προκειμένου να ενισχυθεί η επισκεψιμότητα των αγροτικών περιοχών και εν γένει, η ανάπτυξη του τουρισμού της υπαίθρου.

3.6 Ανάλυση τουριστικής ζήτησης

3.6.1 Διεθνείς τάσεις στην αγορά του τουρισμού της υπαίθρου από την πλευρά της ζήτησης

Οι διεθνείς τάσεις στην αγορά του τουρισμού υπαίθρου από την πλευρά της ζήτησης θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα παρακάτω (Gilbert 1989, Mintel Reports 2007):

- Κυριαρχούν νέες διαφοροποιημένες αντιλήψεις για την έννοια των διακοπών τις οποίες υιοθετούν άτομα πεισμένα από τον σύγχρονο τρόπο ζωής. Τα άτομα αυτά αναζητούν εμπειρίες μέσα από διαφορετικό τρόπο ζωής και άλλες συνθήκες διαβίωσης και αναψυχής. Τα άτομα αυτά ενδιαφέρονται για αλληλεπιδράσεις με άγνωστες σε αυτά κουλτούρες και πολιτισμούς, αλλά και επαφή με το φυσικό περιβάλλον.
- Ομάδες ατόμων αναζητούν αυτόνομες εμπειρίες μακριά από τα πρότυπα του μαζικού τουρισμού. Ο τουρισμός της υπαίθρου με την κατάλληλη διαχείριση μπορεί να προσφέρει περισσότερες επιλογές και ευελιξία όσον αφορά το πακέτο των εμπειριών που θα ζήσει ο τουρίστας.

- Παράλληλα υπάρχει η τάση οι τουρίστες να προτιμούν λιτά και λειτουργικά καταλύματα, χωρίς στοιχεία υπερβολικής πολυτέλειας. Αυτό το γεγονός μπορεί να ανοίξει το δρόμο για καταλύματα τα οποία δεν θα έχουν πολύ υψηλό κόστος κατασκευής και συντήρησης, ενώ αισθητικά θα εναρμονίζονται με το τοπίο (π.χ. ανακαινισμένα παραδοσιακά σπίτια).
- Η αντίληψη για την ανακάλυψη της μεγαλύτερης ευχαρίστησης επικρατεί ολοένα και περισσότερο στις προσδοκίες των τουριστών οι οποίοι την αναζητούν μέσα από πρωτόγνωρες και διαφοροποιημένες εμπειρίες.
- Οι νεότερες ηλικιακά ομάδες έχουν την τάση να επιλέγουν εξατομικευμένες, αυτόνομες διακοπές κατά τις οποίες θα μπορέσουν να εμπλακούν σε νέες δραστηριότητες (π.χ. τουρισμός περιπέτειας κ.λπ.).
- Οι σύγχρονες αντιλήψεις για την αναζήτηση της ποιότητας ζωής και της αποφόρτισης από τον αστικό τρόπο ζωής στρέφουν τους τουρίστες στην αναζήτηση πνευματικών αξιών και ισορροπίας με τη φύση μέσα από την εμπειρία των διακοπών.

Γενικά, οι τουρίστες – καταναλωτές σήμερα θεωρούνται πιο ενήμεροι, ώριμοι, επιλεκτικοί και κριτικοί από ποτέ. Η πληροφόρηση που έχουν από πληθώρα μέσων και ιδίως το διαδίκτυο, τους δίνει τη δυνατότητα να διαμορφώνουν οι ίδιοι τις διακοπές τους και να αναζητούν την ικανοποίηση μέσα από εναλλακτικές δραστηριότητες. Ο τουρισμός υπαίθρου εξ ορισμού προσφέρει πολλές δυνατότητες προσέλκυσης ομάδων τουριστών οι οποίοι θέλουν να ξεφύγουν από τα στερεότυπα του μαζικού τουρισμού.

Μελέτες της διεθνούς αγοράς (βλ. π.χ. Mintel Reports 2007) δείχνουν πως οι τουρίστες που επιλέγουν τον τουρισμό υπαίθρου προέρχονται από όλες τις κοινωνικές τάξεις, ενώ το επίπεδο του εισοδήματός τους ποικίλει. Είτε είναι άτομα τα οποία περνούν λίγο από το χρόνο τους σε υπαίθριες δραστηριότητες κατά τη διάρκεια ενός μεγαλύτερου ταξιδιού, είτε επιλέγουν τις δραστηριότητές τους για όλη τη διάρκεια των διακοπών τους. Τα κίνητρα των τουριστών ποικίλουν και συνοψίζονται στα παρακάτω:

- Η αναζήτηση αυθεντικών εμπειριών προκειμένου να έρθουν σε επαφή με τη φύση, την ζωή μέσα σε αυτή και τις τοπικές παραδόσεις κάποιου προορισμού μέσα από την ιστορία του, την αρχιτεκτονική και πολιτισμικές εκδηλώσεις.
- Η επίσκεψη οικείων προσώπων τα οποία ζουν στην ύπαιθρο.
- Η αναζήτηση μιας συγκεκριμένης εμπειρίας η οποία εκφράζεται με την αγορά ενός πακέτου δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο με συγκεκριμένο θέμα (π.χ. τουρισμός περιπέτειας).
- Η προβολή των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έχει οδηγήσει στο να γίνουν περισσότερο δημοφιλείς σε ευρύτερο τμήμα της αγοράς.
- Η αναζήτηση πιο οικονομικών διακοπών (ιδιαίτερα από οικογένειες και νέους τουρίστες).
- Η πεποίθηση πως οι περιοχές κοντά στο φυσικό περιβάλλον έχουν περισσότερο ήπιους ρυθμούς ζωής, απλό life style και ιδιαίτερη διακριτή πολιτισμική ταυτότητα σε αντίθεση με την ομοιομορφία της κουλτούρας που επικρατεί στα αστικά κέντρα.

Ειδικότερα, σε ότι αφορά στο προφίλ των τουριστών που ζητούν πληροφορίες για την κυπριακή ύπαιθρο, βάσει έρευνας πεδίου που διενεργήθηκε στα γραφεία πληροφόρησης του ΚΟΤ στο εσωτερικό της χώρας, προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα :

- Πρόκειται για άτομα που προέρχονται από όλες τις ηλικιακές τάξεις και κυρίως κατατάσσονται στις ηλικίες από 45-80 ετών και είναι είτε οικογενειάρχες, είτε ζευγάρια.

- Έχουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο, ανησυχίες και ιδιαίτερα ενδιαφέροντα. Είναι άτομα δραστήρια και απαιτητικά που θέλουν να γνωρίσουν την κουλτούρα, τον πολιτισμό και τις κυπριακές παραδόσεις.
- Τους αρέσει η φύση και η περιπέτεια, είναι περιπατητές και λάτρεις της υπαίθρου.
- Συνήθως προέρχονται από την Κεντρική Ευρώπη (Ολλανδοί, Γερμανοί, Γάλλοι), ή είναι Άγγλοι μόνιμοι κάτοικοι, ή Άγγλοι που έχουν ξαναέλθει στο νησί στο παρελθόν και επιθυμούν να δουν περισσότερα. Τα τελευταία χρόνια εκδηλώνεται ενδιαφέρον και από μόνιμους κατοίκους της Κύπρου καθώς και από το Ισραήλ.

Καθώς το πρότυπο ανάπτυξης του μαζικού τουρισμού παρουσιάζει προβλήματα βιωσιμότητας και αειφόρου διαχείρισης των πόρων, η στροφή προς ηπιότερες μορφές τουριστικής ανάπτυξης κερδίζει ολοένα και περισσότερο έδαφος στην εξειδίκευση τουριστικών αναπτυξιακών σχεδίων τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Παγκόσμια τουριστική αγορά.

3.7 Δεδομένα αφίξεων και διανυκτερεύσεων σε τουριστικά καταλύματα που συνδέονται με τον τουρισμό της υπαίθρου

Ο ακόλουθος πίνακας παρουσιάζει την εξέλιξη των αφίξεων και διανυκτερεύσεων στα καταλύματα που συνδέονται με τον τουρισμό της υπαίθρου, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΚΟΤ, και τη σύγκρισή τους με τα αντίστοιχα μεγέθη στο σύνολο της χώρας.

Οι αφίξεις σε αγροτουριστικά καταλύματα σημειώνουν διαρκή αύξηση κατά την περίοδο 2003-2008 και διαμορφώνονται σε 13.505 αφίξεις το 2008. Παρά τη συνεχή αυτή αύξηση, οι εν λόγω αφίξεις παραμένουν σε σχετικά χαμηλά επίπεδα, σε σχέση με το σύνολο των αφίξεων, αλλά πάντως πλησιάζουν το 1% των συνολικών αφίξεων το 2008 έναντι μόλις 0,55% το 2003.

Πίνακας 1 – Εξέλιξη Αφίξεων και Διανυκτερεύσεων σε Αγροτουριστικά καταλύματα

Έτος	Αγροτουριστικά καταλύματα			Σύνολο χώρας			Αφίξεις %	Διανυκτερεύσεις (%)
	Αφίξεις	Διανυκτερεύσεις	Καθαρή πληρότητα	Αφίξεις	Διανυκτερεύσεις	Καθαρή Πληρότητα		
2003	7,463	34,339	22,8%	1,367,893	14,457,937	53,00	0,55	0,24
2004	8,876	37,509	21,3%	1,453,916	14,717,269	54,11	0,61	0,25
2005	10,508	43,602	22,4%	1,486,636	15,058,319	58,32	0,71	0,29
2006	9,480	37,915	21,1%	1,537,343	14,438,592	56,41	0,62	0,26
2007	11,590	41,522	20,8%	1,432,532	14,337,667	59,45	0,81	0,29
2008	13,505	47,010	21,3%	1,404,710	14,380,375	60,50	0,96	0,33

Πηγή: Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού

Αντίστοιχη είναι και η εξέλιξη των διανυκτερεύσεων σε καταλύματα που συνδέονται με τον τουρισμό της υπαίθρου, οι οποίες ανέρχονται σε 47.010 το 2008 σημειώνοντας συνεχή αύξηση κατά την περίοδο 2003-2008. Το έτος αυτό οι συνολικές διανυκτερεύσεις σε αγροτουριστικά καταλύματα αντιστοιχούν στο 0,33% των συνολικών διανυκτερεύσεων στη χώρα, έναντι 0,24% του 2003. Κατά την περίοδο 2003-2008 ο απόλυτος αριθμός των διανυκτερεύσεων σε αγροτουριστικά καταλύματα αυξήθηκε κατά 37%. Παρά τις θετικές εξελίξεις που σημειώνονται στα μεγέθη που αφορούν σε αφίξεις και διανυκτερεύσεις, ένα βασικό χαρακτηριστικό της αγροτουριστικής κίνησης στη χώρα είναι τα ιδιαίτερα χαμηλά ποσοστά καθαρής πληρότητας των αγροτουριστικών καταλυμάτων. Συγκεκριμένα κατά την περίοδο 2003-2008 η πληρότητα αυτή δεν σημειώνει αξιοσημείωτη βελτίωση και κινείται μεταξύ 20,8% (2007) και 22,8% (2003), είναι δε σημαντικά χαμηλότερη από τη μέση πληρότητα που σημειώνεται στα καταλύματα στο σύνολο της χώρας. Δηλαδή κατά την ίδια περίοδο η πληρότητα των καταλυμάτων στο σύνολο της χώρας κινείται μεταξύ 53,0% και 60,5% η δε πληρότητα στα αγροτουριστικά καταλύματα σε καμία χρονιά δεν υπερβαίνει το 40% της μέσης πληρότητας σε εθνικό επίπεδο.

3.8 Τάσεις τουριστών στη Κύπρο

Σύμφωνα με πρόσφατες μελέτες του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού (όπως π.χ « Έρευνα βαθμού ικανοποίησης περιηγητών»), οι ερωτηθέντες, σε ποσοστό

άνω του 60%, απάντησαν ότι ο κύριος λόγος που επιλέγουν την Κύπρο για διακοπές αποτελεί ο συνδυασμός «ήλιος και η θάλασσα», ενώ άλλοι δημοφιλείς λόγοι που παρουσιάζονται είναι:

- ✓ Ως δεύτερος λόγος εμφανίζεται το φυσικό περιβάλλον με 15% και η ιστορία και ο πολιτισμός με 5%.
- ✓ Ως τρίτη επιλογή εμφανίζεται το φυσικό περιβάλλον με ποσοστό 30%, ενώ η ιστορία και ο πολιτισμός με ποσοστά που ξεπερνούν το 30%.

Σε σχέση με την αξιολόγηση της διαμονής τους οι τουρίστες που διέμειναν στα Ορεινά Θέρετρα καταγράφουν ποσοστό ικανοποίησης 100% και στα Χωριά της Υπαίθρου ποσοστό 91,4%. Τα Ορεινά Θέρετρα, η Πόλη Χρυσοχούς και η Πάφος, άφησαν τις καλύτερες εντυπώσεις στον τομέα της ποιότητας της διαμονής. Από τα αποτελέσματα κατά περιοχή, τις καλύτερες εντυπώσεις άφησαν οι διαμένοντες στην Πόλη Χρυσοχούς και τα Ορεινά Θέρετρα, και λιγότερο αυτοί που διέμεναν στα χωριά της υπαίθρου. Επιπρόσθετα ποιοτικά στοιχεία που προκύπτουν από τις συνεντεύξεις που περιλαμβάνονταν στην έρευνα αυτή υπολογίζεται ότι περίπου το 1/3 των τουριστών ζητούν να επισκεφθούν παραδοσιακά χωριά, ενώ συχνά προκύπτει θέμα συγκοινωνιών που περιορίζει τη μεταφορά τους στους χώρους ενδιαφέροντος. Φαίνεται, ότι σε αρκετούς το θέμα οδήγησης (από τα αριστερά) παρουσιάζεται ως μειονέκτημα, ενώ αντίθετα ως πλεονέκτημα για τους Βρετανούς περιηγητές. Ακόμα, τα άτομα που ενδιαφέρονται για τουρισμό της υπαίθρου, ηλικιακά ανήκουν σε ηλικίες εγγύς των 45 ετών και είναι κυρίως άτομα με οικογένεια. Οι Κύπριοι παρουσιάζουν αυξημένο συγκριτικά με το παρελθόν ενδιαφέρον για τουρισμό της υπαίθρου τα τελευταία χρόνια, κυρίως για θρησκευτικές διαδρομές, αλλά και για τις άλλες θεματικές διαδρομές. Στο μεγαλύτερο αριθμό ξένων επισκεπτών παρουσιάζονται πολλαπλά ενδιαφέροντα, ενώ λιγότεροι είναι αυτοί με εξειδικευμένα ενδιαφέροντα. Σημαντικό σημείο αποτελεί το ότι η ζήτηση για τον τουρισμό της υπαίθρου αυξάνεται τόσο από τουρίστες μαζικού τουρισμού, όσο και από τον τοπικό πληθυσμό, ενώ μέχρι σήμερα οι Γερμανοί τουρίστες επιδεικνύουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για διαμονή σε αγροτουριστικά καταλύματα, ακολουθούν οι Βρετανοί και μετά οι Κύπριοι. Η ζήτηση για διαμονή σε αγροτουριστικά καταλύματα για το 2005 ήταν: από

Γερμανούς ποσοστό διανυκτερεύσεων 29,2%, Βρετανούς 17,9% και Κύπριους 13,7%. Το 80% των καταλυμάτων προσφέρουν αμιγώς διαμονή και το άλλο 20% προσφέρουν και άλλες υπηρεσίες όπως πρωινό και κάποιες δραστηριότητες κατά τη διάρκεια της ημέρας όπως περιπάτους στα μονοπάτια της φύσης, ποδηλασία, ιππασία κ.α.

3.9 Σύγχρονες τάσεις στον τουρισμό (διεθνείς αγορές)

Τα πιο κάτω στοιχεία προκύπτουν από μελέτη της διεθνούς βιβλιογραφίας για τον τουρισμό και συμβάλουν στην περαιτέρω τεκμηρίωση με διεθνείς όρους του παρόντος υποκεφαλαίου.

3.9.1 Χρήση διαδικτύου

- ✚ Το 2008 το 61,9% των χρηστών του διαδικτύου έψαχναν για διακοπές ή προορισμούς. Η κατηγορία αυτή αποτελεί και τον πρώτο λόγο χρήσης του διαδικτύου. Με ποσοστό 56,9% κατατάσσονται στη τρίτη θέση οι χρήστες του διαδικτύου που ήθελαν να κάνουν κρατήσεις για εισιτήρια (αεροπορικά, τρένα κλπ). Από το ποσοστό αυτό, μικρό ποσοστό πραγματοποιεί κρατήσεις, ενώ μεγάλο ποσοστό καταλήγει στα συμβατικά κανάλια κρατήσεων (E marketer, 2008).
- ✚ Στην Ευρώπη των 27 χωρών, κατά μέσον όρο το 60% των νοικοκυριών είχαν πρόσβαση στο Internet το πρώτο τρίμηνο του 2008, συγκριτικά με το 54% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2007 (Έρευνα : «Information and Communication Technologies (ICT) usage» της Eurostat).

3.9.2 Αναζήτηση εμπειριών

- ✚ Οι τουρίστες σήμερα συνήθως δεν ζητούν μια μονοδιάστατη εμπειρία ή ένα προορισμό με μαζικές ή πολύ εξειδικευμένες εμπειρίες. Στις πλείστες των περιπτώσεων ζητούν συνδυασμό εμπειριών που να περιβάλλονται από επιλογές υποδομών και υπηρεσιών (Doing more to attract more customers, Dossier report 2006).
- ✚ Σε γενικές γραμμές, ο τουρίστας της υπαίθρου θεωρείται ποιοτικός, με συχνά σημαντική αγοραστική δύναμη.

- ✚ Οι τουρίστες της υπαίθρου αναζητούν ξεκούραση, να γνωρίσουν το φυσικό περιβάλλον και άλλα είδη φυσικής - αυθεντικής ζωής διαφορετικά από τον δικό τους αστικό τρόπο ζωής.
- ✚ Αναζητούν την περιπέτεια, τα αξιοθέατα και είναι πρόθυμοι να δοκιμάσουν και να κάνουν υπερβάσεις.
- ✚ Παραμένουν σε ενέργεια περισσότερα χρόνια και η τρίτη ηλικία δεν είναι παρά η καλύτερη ηλικία για ταξίδια.
- ✚ Είναι ανεξάρτητοι, ευέλικτοι και πιο απαιτητικοί αφού διαθέτουν πολλαπλές ταξιδιωτικές εμπειρίες.

3.9.3 Συχνότητα και είδος ταξιδιών

- ✚ Η τάση διεθνώς είναι η πραγματοποίηση περισσότερων ταξιδιών μέσα στο χρόνο με μικρότερη διάρκεια παραμονής.
- ✚ Στην Ευρώπη παρέχεται μεγάλος αριθμός εναλλακτικών δυνατοτήτων για τουρισμό υπαίθρου που αφορούν διαβαθμίσεις (ήπιος και εξειδικευμένος τουρισμός υπαίθρου), καθώς και ποικιλία δραστηριοτήτων.
- ✚ Οι τουρίστες ζητούν να κάνουν περισσότερα σε μικρότερο χρονικό διάστημα (Survey on the attitude of Europeans towards tourism, Analytical report, March 2009, European Commission).

3.10 Το ανταγωνιστικό, προς την βιώσιμη ανάπτυξη της Κύπρου, περιβάλλον

Η ανάλυση του ανταγωνιστικού περιβάλλοντος αποτελεί ένα βασικό στάδιο της επιλογής της στρατηγικής κατεύθυνσης που θα ακολουθηθεί για το Σχέδιο Προβολής, καθώς επιτρέπει την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων. Για την καταγραφή του ανταγωνιστικού περιβάλλοντος, λαμβάνονται υπόψη τρεις παράμετροι:

Ανταγωνίστριες προς την Κύπρο είναι κυρίως χώρες της Μεσογειακής λεκάνης, όπως η Ελλάδα, η Ιταλία, η Ισπανία, τα Μαρόκο. Από αυτές ορισμένες έχουν αναπτύξει με συστηματικό τρόπο τον τουρισμό στην ύπαιθρο, με κυριότερο τον αγροτουρισμό, ενώ άλλες τώρα κάνουν τα πρώτα «βήματα» και βρίσκονται σε

αντίστοιχο στάδιο με την Κύπρο. Ανεξάρτητα από τη σχέση ανταγωνισμού που μπορεί να έχουν ως τουριστικοί προορισμοί με την Κύπρο, υπάρχουν ορισμένες χώρες, οι οποίες έχουν καταξιωθεί ως προορισμοί τουρισμού υπαίθρου. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται π.χ. η Αυστρία, η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιταλία και η Ισπανία. Τα τελευταία χρόνια, ως συνέπεια σημαντικών πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών αλλαγών, αναδύονται νέοι προορισμοί, διεκδικώντας μερίδιο της τουριστικής αγοράς, π.χ. Κροατία, Πολωνία. Σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα των προορισμών αυτών είναι ότι διαθέτουν άφθαρτους και σπάνιους ή και μοναδικούς πόρους (ή αναδεδειγμένους τέτοιους), διαθέσιμους για ανακάλυψη και εξερεύνηση, με κυριότερους τη φύση και τον πολιτισμό της υπαίθρου. Στη συνέχεια επιχειρείται μια περιεκτική αποτύπωση της μέχρι σήμερα ανάπτυξης του τουρισμού υπαίθρου σε άλλους προορισμούς, συνοδευόμενη από οπτικό υλικό του οποίου έχουν κάνει χρήση ή συστηματικά αξιοποιούν οι εν λόγω προορισμοί.

3.10.1 Αυστρία

Ο αγροτουρισμός/τουρισμός υπαίθρου έχει μεγάλη παράδοση ιδιαίτερα στο βόρειο τμήμα της χώρας και αναπτύχθηκε για την υποστήριξη της γεωργικής δραστηριότητας και τη μείωση του φαινομένου της ερήμωσης της υπαίθρου (διαφοροποίηση γεωργικών δραστηριοτήτων και εταιροπασχόληση). Ειδικότερα, στη δεκαετία του '60 καταγράφηκε έντονη η τάση επανάχρησης και αξιοποίησης εγκαταλειμμένων αγροτικών κτισμάτων για τη δημιουργία παραδοσιακών καταλυμάτων, ενώ μετά από μια εικοσαετία το αίτημα βελτίωσης της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών υπήρξε ιδιαίτερα έντονο. Η Αυστρία έχει το πλεονέκτημα ότι προσφέρει διακοπές σε όλη τη διάρκεια του έτους: το καλοκαίρι την επισκέπτονται τουρίστες για ξεκούραση και αναψυχή και το χειμώνα φιλοξενεί όσους ενδιαφέρονται για τα χειμερινά σπορ. Ο τουρισμός υπαίθρου, ιδιαίτερα διαδεδομένος στους ντόπιους, προσελκύει κατά βάση οικογένειες και αναπτύσσεται κυρίως σε αγροκτήματα, όπου προσφέρονται διαμονή και πρωινό, με χρήση προϊόντων που παράγονται στο ίδιο το αγρόκτημα, αλλά και συμπληρωματικές δραστηριότητες όπως ιππασία, σεμινάρια μαγειρικής, κ.ά. Αξιοσημείωτη είναι η συνεργασία που έχει αναπτυχθεί στην Αυστρία μεταξύ τουριστικών ενώσεων, τοπικής αυτοδιοίκησης και γεωργών, με στόχο την άντληση

και ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τη γεωργία και τις μεθόδους καλλιέργειας, αλλά και τουριστικών πληροφοριών για την περιοχή τους.

Για την προώθηση του τουρισμού, συστάθηκε το δίκτυο Holidays in the farm, στο οποίο εντάσσονται περισσότερες από 3.400 αγροτικές εκμεταλλεύσεις, που προσφέρουν παράλληλα τουριστικές υπηρεσίες. Το δίκτυο διαθέτει σύστημα πιστοποίησης, σύμφωνα με το οποίο τα αγροκτήματα μπορούν να έχουν από δύο έως τέσσερις μαργαρίτες, ανάλογα με το επίπεδο ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών.

3.10.2 Γαλλία

Πολλοί υποστηρίζουν ότι η Γαλλία είναι η ευρωπαϊκή χώρα με τη μεγαλύτερη τουριστική ανάπτυξη της υπαίθρου (ποσοτικά και ποιοτικά). Ο τουρισμός υπαίθρου γεννήθηκε πριν το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ενώ η ανάπτυξή του άρχισε να γίνεται πιο αισθητή από τη δεκαετία του '50, καθώς το 1955 ιδρύθηκε η Εθνική Ομοσπονδία Καταλυμάτων στην Ύπαιθρο. Η εξέλιξη του τουρισμού υπαίθρου στηρίχθηκε κυρίως στη συνεργασία των αγροτών-ιδιοκτητών καταλυμάτων με φορείς αυτοδιοίκησης. Σημαντικός είναι ο αριθμός των ιδιοκτητών αγροτουριστικών καταλυμάτων, οι οποίοι δεν είχαν εξαρχής σχέση με αγροτικές δραστηριότητες. Ειδικότερα στη δεκαετία του '70, υπήρξε έντονη τάση επιστροφής κατοίκων των πόλεων σε χωριά της υπαίθρου, με στόχο να συνδεθούν με τις ρίζες τους και την παράδοση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την εκτεταμένη επαναχρησιμοποίηση παλιών σπιτιών και αγροτικών εκμεταλλεύσεων για τη δημιουργία καταλυμάτων και επισκέψιμων αγροκτημάτων. Απόδειξη αυτής της τάσης είναι ότι σήμερα μόνο το 1/3 των ιδιοκτητών αγροτουριστικών καταλυμάτων, είναι αμιγώς αγρότες, ενώ μεταξύ των αγροτικών εκμεταλλεύσεων μόνο το 2,8% προσφέρει και τουριστικές υπηρεσίες. Από το 1955 η Εθνική Ομοσπονδία Καταλυμάτων στην Ύπαιθρο υιοθέτησε συγκεκριμένες προδιαγραφές για τα παραπάνω καταλύματα, τα οποία αξιολογούνται ανά πενταετία και λαμβάνουν από ένα έως πέντε στάχια, ανάλογα με τις υπηρεσίες και την ποιότητα που προσφέρουν.

3.10.3 Ιταλία

Ο τουρισμός υπαίθρου στην Ιταλία έχει κυρίως τη μορφή του αγροτουρισμού και της διαμονής σε αγροκτήματα και παραδοσιακά καταλύματα στην ενδοχώρα. Πρόκειται για μια μορφή τουρισμού με σημαντική παράδοση, η οποία αναπτύχθηκε κατά βάση στο βόρειο και κεντρικό κομμάτι της χώρας και η οποία σημειώνει σημαντική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια. Περίπου 11.000 γεωργικές εκμεταλλεύσεις παρέχουν αγροτουριστικές υπηρεσίες, ενώ ο αριθμός των τουριστικών κλινών ξεπερνάει τις 130.000. Από αυτές οι περισσότερες συγκεντρώνονται στην περιοχή της Τοσκάνης και της Ούμπρια. Ιδιαίτερα σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη του τουρισμού υπαίθρου στην Ιταλία έδωσε η δημιουργία 36 εθνικών πάρκων – δρυμών, που λειτούργησαν ως πόλος έλξης τουριστών στην ενδοχώρα, οι οποίοι ήθελαν να έρθουν σε επαφή με τη φύση. Σε αυτή τη χώρα, οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να επιλέξουν διαμονή σε δωμάτια με πρωινό, σε ανεξάρτητα διαμερίσματα, σε αναπαλαιωμένα κάστρα και σε αγροτικές οικογένειες. Αυτό που χαρακτηρίζει τον αγροτουρισμό στην Ιταλία είναι ότι συνδυάζει την απλότητα της αγροτικής ζωής με τις σύγχρονες ανέσεις. Συμπληρωματικά με τη διαμονή, οι τουρίστες της υπαίθρου μπορούν να συμμετάσχουν στις αγροτικές ασχολίες όπως συγκομιδή σταφυλιών, να παρακολουθήσουν μαθήματα μαγειρικής και χειροτεχνίας (π.χ. κεραμικής), να επισκεφθούν οινοποιεία, αλλά και να αθληθούν (π.χ. ποδηλασία, πεζοπορία, κολύμπι, ιππασία, κ.ά.). Την οργάνωση και την προώθηση του αγροτουρισμού και πιο πρόσφατα του τουρισμού υπαίθρου, έχει αναλάβει ο φορέας ANAGRITOUR. Στη Νότια Ιταλία η διαχείριση των καταλυμάτων και η προώθηση των τοπικών αγροτικών προϊόντων και ειδών λαϊκής τέχνης γίνεται κυρίως από τους συνεταιρισμούς και ιδιαίτερα από τις γυναίκες αγρότισσες, μέλη των συνεταιρισμών.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στις μισές από τις περιφέρειες της Ιταλίας, η εκπαίδευση των αγροτών σε θέματα υποδοχής και marketing είναι υποχρεωτική πριν ξεκινήσουν οποιαδήποτε τουριστική δραστηριότητα.

3.10.4 Μεγάλη Βρετανία

Η χώρα αυτή θεωρείται από τις πρωτοπόρους στον τομέα του αγροτουρισμού στην Ευρώπη. Ειδικότερα, ο τουρισμός υπαίθρου άρχισε να αναπτύσσεται από τα μέσα της δεκαετίας του '70 ως μια εναλλακτική πρόταση στην ανάγκη διαφοροποίησης της αγροτικής παραγωγής. Οι διακοπές και η διαμονή στην ενδοχώρα είναι ιδιαίτερα διαδεδομένες στη Μ. Βρετανία, καθώς πάνω από το 25% των τουριστών επιλέγουν διακοπές στον αγροτικό χώρο. Από το 1983 έχει συσταθεί το δίκτυο επιχειρήσεων FARM STAY UK στο οποίο συμμετέχουν 1.200 αγροτικές εκμεταλλεύσεις από τη Μ. Βρετανία και τη Βόρεια Ιρλανδία και οι οποίες προσφέρουν υπηρεσίες διαμονής και εστίασης. Το συγκεκριμένο δίκτυο συμβάλει:

- ✚ Στην προώθηση της ιδέας του τουρισμού υπαίθρου.
- ✚ Στην υποστήριξη των μελών του για να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους, μέσω marketing και υποστήριξης των πωλήσεων.
- ✚ Στην υποστήριξη των αγροτών για αύξηση των εσόδων τους, μέσω διαφοροποίησης της αγροτικής παραγωγής.

Τα καταλύματα της υπαίθρου διακρίνονται στις εξής τρεις (3) κατηγορίες:

1. Αυτά που στηρίζονται στην αυτοεξυπηρέτηση (Self Catering), όπου οι ενοικιαστές ετοιμάζουν οι ίδιοι τα γεύματα.
2. Αυτά που οι υπηρεσίες καθαριότητας και εστίασης παρέχονται από τους ιδιοκτήτες (τύπου Bed and Breakfast).
3. Κατασκηνώσεις (campings) στο αγρόκτημα.

Σε όλες τις κατηγορίες εφαρμόζεται συγκεκριμένο σύστημα διαβάθμισης σύμφωνα με το εθνικό σύστημα Tourist Board.

3.10.5 Ελλάδα

Ο τουρισμός υπαίθρου στην Ελλάδα περιλαμβάνει παραμονή σε αγροτουριστικά καταλύματα, περιήγηση σε θεματικές διαδρομές, πεζοπορία, ποδηλασία, ορειβασία, canoeing, και εν γένει δραστηριότητες στη φύση. Η ανάπτυξη του

συνιστά ένα σχετικά πρόσφατο εγχείρημα και ουσιαστικά ξεκίνησε τα τελευταία 20 χρόνια με χρηματοδοτήσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα ειδικά προγράμματα ενίσχυσης του τουρισμού της ενδοχώρας. Παρά τις φιλότιμες προσπάθειες των Αναπτυξιακών Εταιριών, που ήταν οι κύριοι χειριστές των προγραμμάτων αυτών, η έλλειψη ή ηξ αποσπασματικότητα του στρατηγικού σχεδιασμού σε εθνικό ή/ και περιφερειακό επίπεδο για την προώθηση του θεματικού τουρισμού είχε σαν αποτέλεσμα την ανάπτυξη ατελών και χωρίς συγκεκριμένο πλαίσιο αναπτυξιακών πρωτοβουλιών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

Έτσι, η εικόνα που εμφανίζει σήμερα ο τουρισμός της υπαίθρου στην Ελλάδα συνέπεια και αποτέλεσμα της γενικότερης ελλειμματικής τουριστικής πολιτικής και μακροπρόθεσμου τουριστικού σχεδιασμού, έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

- Ανάπτυξη μεμονωμένων επιχειρήσεων αγροτουρισμού σε χωριά της ενδοχώρας, οι οποίες στην πλειοψηφία τους αντιμετωπίζουν προβλήματα βιωσιμότητας.
- Ελλιπής διασύνδεση των επιχειρήσεων αυτών με τις υπάρχουσες υποδομές και υπηρεσίες.
- Έλλειψη δικτύωσης των επιχειρήσεων θεματικού τουρισμού μεταξύ τους.
- Έλλειψη αποτελεσματικών μηχανισμών υποστήριξης των υφιστάμενων και εν δυνάμει επιχειρήσεων θεματικού τουρισμού.
- Έλλειψη τουριστικής κουλτούρας λόγω μη συστηματικής ευαισθητοποίησης και ολοκληρωμένης πληροφόρησης των κατοίκων για τη φιλοσοφία και τους στόχους του εναλλακτικού τουρισμού.
- Αισθητική αλλοίωση του δομημένου περιβάλλοντος από βεβιασμένες παρεμβάσεις, οικονομικά συμφέρουσες μεν, αλλά ασύνδετες με την αρχιτεκτονική φυσιογνωμία του τόπου.

Επισημαίνεται ότι τα τελευταία χρόνια ευαισθητοποιημένοι επαγγελματίες του κλάδου έχουν αναλάβει σημαντικές πρωτοβουλίες για την οργάνωση και προβολή του τουρισμού υπαίθρου. Ειδικότερα, έχουν δημιουργηθεί δίκτυα επιχειρήσεων τόσο ομοειδών, όσο και συμπληρωματικών (επιχειρήσεων), διοργανώνονται εκπαιδευτικές συναντήσεις και προγράμματα κατάρτισης, κ.λπ. Η ίδρυση της

Ανώνυμης Εταιρείας ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε. και η δημιουργία Εθνικού Πρότυπου Ποιότητας βάσει του οποίου θα πιστοποιούνταν οι αγροτουριστικές επιχειρήσεις, αν και πολλά υποσχόμενη αρχικά, τελικά έχει αδρανήσει, γεγονός που έχει κινητοποιήσει τους επιχειρηματίες στην προσπάθεια θέσπισης συγκεκριμένων προδιαγραφών για τις επιχειρήσεις του τουρισμού υπαίθρου. Σημειώνεται ότι, σε αντίθεση με τα παραδείγματα άλλων χωρών που έχουν αναπτύξει εδώ και χρόνια τον τουρισμό της υπαίθρου ανά περιοχή-χωρική ενότητα, στην Ελλάδα, λόγω της μικρής της έκτασης, η απόλυτη εξειδίκευση δεν φαίνεται να μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά. Αντιθέτως, το μοντέλο που «ταιριάζει» στη φυσιογνωμία και τις ανάγκες της χώρας είναι η δημιουργία «εναλλακτικών προορισμών» που θα προσφέρουν προϊόντα και υπηρεσίες πολυσύνθετες, αλλά ενταγμένες σε κοινό δίκτυο προώθησης.

3.11 Οικονομικά και πολιτιστικά οφέλη από τον αγροτουρισμό

Με την τουριστική αξιοποίηση παραδοσιακών κτισμάτων διαφοροποιείται το τουριστικό προϊόν της Κύπρου και καλύπτονται οι ανάγκες της τουριστικής ζήτησης για διακοπές με νόημα κοντά στον άνθρωπο, τη φύση και τον πολιτισμό της Κύπρου. Ταυτόχρονα εκτός από τα πολιτιστικά προκύπτουν και οικονομικά οφέλη, όπως η δράση στην προστασία της ανάπτυξης της ενδοχώρας και των κοινοτήτων της περιφέρειας και της βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής των κατοίκων αυτών των περιοχών.

Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι πραγματικά το κλειδί για την ευημερία της κυπριακής υπαίθρου. Ο αγροτουρισμός όπως τον ερμηνεύουμε στην Κύπρο ως παράγοντας ανάπτυξης της υπαίθρου εντάσσεται στα πλαίσια του τουρισμού ειδικών ενδιαφερόντων και γενικά του Εναλλακτικού Τουρισμού. Με την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού επιχειρείται να τονιστεί η ανθρώπινη διάστασή της, ο πολιτιστικός και πολιτισμικός του ρόλος με κύριο στόχο να προσφέρουμε στον τουρίστα διακοπές ποιοτικά αναβαθμισμένες που πλην της αναψυχής να του δίνεται η ευκαιρία της θετικής επαφής με την φύση, τον άνθρωπο, τα ήθη και έθιμα και της παράδοσης των Κυπρίων.

Η ορθολογιστική αξιοποίηση των παραδοσιακών καταλυμάτων και το ευφάνταστο μάρκετινγκ του αγροτουρισμού, εκτός από τα οικονομικά οφέλη που θα φέρει θα συμβάλει τεράστια στην αλλαγή της εικόνας της Κύπρου στο εξωτερικό η οποία ταλαιπωρείται από την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού. Επιπλέον βασικοί στόχοι όπως η αντιμετώπιση του προβλήματος της εποχικότητας και η γεωγραφική ανακατανομή της τουριστικής κίνησης και η ανάδειξη νέων περιοχών, τοποθετούν τον αγροτουρισμό στο στόχαστρο της κυβερνητικής πολιτικής για εναλλακτική μορφή ανάπτυξης της Υπαίθρου.

3.12. Οικονομική κρίση και συνέπειες

Ανεξάρτητα από τις διαφορετικές εκτιμήσεις ως προς την ένταση, τη διάρκεια και τις μεσοπρόθεσμες επιπτώσεις της, είναι βέβαιο ότι βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια τεράστια πλανητική οικονομική κρίση που, σε απόλυτα μεγέθη, είναι ίση ή και ωχριά μπροστά της ακόμα και το μεγάλο κραχ του 1929. Τεράστιοι χρηματοπιστωτικοί κολοσσοί της μητρόπολης του καπιταλισμού, όπως η Fannie Mae και ο Freddie Mac, με συμβολισμό ανάλογο εκείνου των Δίδυμων Πύργων κατέρρευσαν εν μια νυκτί, όπως και κείνοι, σαν χάρτινοι.

Η κρίση που εκκολαύτηκε σταδιακά την τελευταία οκταετία, πυροδοτήθηκε πριν από ένα περίπου χρόνο στις Η.Π.Α. από την αγορά στεγαστικών δανείων μεγάλου ρίσκου (sub-prime loans), εξαπλώθηκε με εκπληκτική ταχύτητα, πρώτα στην αμερικανική ήπειρο και στη συνέχεια στον υπόλοιπο κόσμο και έφερε το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα στο χείλος της ολοκληρωτικής συντριβής, αναδεικνύοντας έτσι τις τεράστιες διαρθρωτικές αδυναμίες του.

Η χρηματοπιστωτική φούσκα τελικά έσκασε και ο εκκωφαντικός της θόρυβος, όπως αποτυπώθηκε στα τηλεοπτικά δελτία και στα πρωτοσέλιδα του παγκόσμιου και κυπριακού τύπου, δημιούργησε σύγχυση, πανικό και κλονισμό της εμπιστοσύνης των πολιτών. Η πρωτοφανής κρίση του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος υπήρξε απόρροια απληστίας, αναρχίας και ανικανότητας.

Η συρρίκνωση της τουριστικής περιόδου, η μείωση της διαπραγματευτικής μας ικανότητας που εκδηλώνεται με φαινόμενα όπως στάσιμες ή και μειούμενες τιμές,

η αυξανόμενη τάση για συμβόλαια «all inclusive», αλλά και η σταθερή υποβάθμιση του οικονομικού και κοινωνικού προφίλ του μέσου τουρίστα είναι μερικά από τα στοιχεία που επιβεβαιώνουν αυτή την πραγματικότητα και υπαγορεύουν την εκβάθρων επανεκτίμηση της κατάστασης.

Αυτό επιβάλλει την επανατοποθέτησή των φορέων στη διεθνή και στην εγχώρια τουριστική αγορά με μια πιο σύνθετη και ποιοτικά αναβαθμισμένη τουριστική προσφορά που θα απευθύνεται σε πιο ενήμερους, πιο εκλεκτικούς, πιο απαιτητικούς και πιο εύπορους τουρίστες και μάλιστα για δώδεκα μήνες τον χρόνο.

Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να εγκαταλειφτεί το τουριστικό μοντέλο που εφαρμόσαμε με επιτυχία για πολλά χρόνια, αξιοποιώντας τα μοναδικά μας πλεονεκτήματα (ήλιος, θάλασσα, αρχαιολογικά τουρ, κ.λπ) και θα είναι το κύριο τουριστικό μας προϊόν στο ορατό μέλλον. Οφείλουμε όμως να το αναβαθμίσουμε και να το εμπλουτίσουμε με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Η επανατοποθέτησή μας στην αγορά απαιτεί μέτρα πολιτικής που θα ενθαρρύνουν

- Ποιοτικές ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις:

- Ξενοδοχεία υψηλής ποιοτικής στάθμης και αναβάθμιση καταλυμάτων χαμηλότερων κατηγοριών με παροχή οικονομικών κινήτρων έχοντας υπόψη η ποιότητα δεν είναι αποκλειστικό προνόμιο των πεντάστερων και των τετράστερων.

- Boutique Hotels με εξειδικευμένη προϊοντική ταυτότητα

- Οικολογικά – αγροτουριστικά καταλύματα και αναστήλωση παραδοσιακών κτισμάτων για τουριστική αξιοποίηση για την ενίσχυση του τουρισμού ενδοχώρας, των νησιωτικών περιοχών και εν γένει της περιφέρειας.

- Κατάργηση των οικονομικών και πολεοδομικών κινήτρων με στόχο την ανάσχεση της τουριστικής ανάπτυξης σε κορεσμένες τουριστικές περιοχές

ιδιαίτερα σε εκείνες στις οποίες έχει εξαντληθεί η φέρουσα ικανότητα του χώρου και των κοινωνικών υποδομών.

- Βελτιωμένες ειδικές τουριστικές υποδομές όπως συνεδριακοί χώροι, κέντρα ευεξίας (spa), αθλητικοτουριστικές εγκαταστάσεις (golf, προπονητικά γήπεδα), κ.λπ., για ευχάριστη και δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των τουριστών, ιδιαίτερα κατά την εκτός αιχμής περίοδο, προκειμένου να μειωθεί η εποχικότητα.

- Γενικές υποδομές (αεροδρόμια, λιμάνια, οδικά δίκτυα, οδική σήμανση) που θα εξασφαλίζουν άνετη προσβασιμότητα στους τουριστικούς τόπους,

- Σύνθετα και αναβαθμισμένα προγράμματα απασχόλησης του ελεύθερου χρόνου των φιλοξενούμενων τουριστών,

- Αντί της απλής απαρίθμησης των διάφορων εναλλακτικών μορφών τουρισμού, σε συνεργασία με τους εταίρους του ιδιωτικού τομέα και τους εργαζόμενους, οφείλουμε να προσδώσουμε σ' αυτές συγκεκριμένο περιεχόμενο με μέτρα ενίσχυσης πρωτοβουλιών για οργανωμένα προγράμματα υλοποίησης αλλά και για την προβολή τους. Προγράμματα όπως δρόμοι του κρασιού και του λαδιού

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού θα ενισχυθούν σημαντικά από την αξιοποίηση της ελληνικής κουζίνας και της οινικής μας προσφοράς καθώς και του παραδοσιακού διατροφικού μας προτύπου, αλλά και των τοπικών προϊόντων που το υποστηρίζουν (ελαιόλαδο, ελιές, τυροκομικά προϊόντα, κρόκος, παξιμάδια, μέλι, κ.λπ.) ιδιαίτερα δε τα προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας.

Κεφάλαιο 5

Συμπεράσματα

Από την ανάλυση που προηγήθηκε, προκύπτουν ορισμένα χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με την βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού της υπαίθρου της Κύπρου, τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν και να αποτελέσουν πηγή έμπνευσης για την περίπτωση της Κύπρου, αλλά και να συμβάλλουν στον εντοπισμό της «θέσης» υπεροχής ή υστέρησης του Κυπριακού τουρισμού υπαίθρου. Ειδικότερα:

- Σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις που εξετάστηκαν, κυρίαρχη μορφή τουρισμού υπαίθρου είναι ο αγροτουρισμός, δηλαδή η μορφή του τουρισμού που αναφέρεται σε διαμονή σε αγροκτήματα ή παραδοσιακά κτίσματα της ενδοχώρας και εμπειρίες αγροτικής καθημερινότητας.
- Επιμέρους συνθετικά στοιχεία του τουρισμού υπαίθρου είναι η φύση και ο πολιτισμός της κάθε περιοχής – χώρας. Σε όλες τις περιπτώσεις ως συμπληρωματικές δραστηριότητες προσφέρονται η δυνατότητα συμμετοχής σε αγροτικές ασχολίες και τοπικά δρώμενα, αλλά και η δυνατότητα άθλησης και υπαίθριας αναψυχής (πεζοπορία, ποδηλασία κ.ά).
- Στις χώρες όπου ο τουρισμός υπαίθρου έχει αναπτυχθεί συστηματικά, υπάρχει θεσμοθετημένο πλαίσιο λειτουργίας των καταλυμάτων και εφαρμόζεται σύστημα πιστοποίησης ποιότητας, ενώ συχνά τα καταλύματα διακρίνονται θεματικά, ανάλογα με τις προσφερόμενες υπηρεσίες.
- Σε αυτές τις χώρες, πέρα από τους κρατικούς μηχανισμούς στήριξης των επιχειρήσεων, υπάρχει υψηλό επίπεδο συλλογικής οργάνωσης με τη μορφή γνώσεων, συνεταιρισμών και δικτύων υψηλής αντιπροσωπευτικότητας που ασχολούνται με την προώθηση του αγροτουρισμού και του τουρισμού υπαίθρου, γενικότερα, επιτυγχάνοντας συνέργιες και οικονομίες.

- Σε ορισμένες περιπτώσεις, η ανάληψη επιχειρηματικής δράσης σε θέματα τουρισμού υπαίθρου συνοδεύεται υποχρεωτικά από εξειδικευμένα προγράμματα κατάρτισης σε θέματα υποδοχής τουριστών και αρχών marketing.
- Αξιοσημείωτο είναι ότι σε αρκετά παραδείγματα σημαντικός είναι ο αριθμός των μη αμιγώς αγροτών που έχουν εμπλακεί ενεργά στην ανάπτυξη του τουρισμού στον αγροτικό χώρο ή κατά κύριο επάγγελμα αγροτών που πολυαπασχολούνται στην αγροτική εκμετάλλευση και παράλληλα στην παροχή τουριστικών υπηρεσιών.
- Φαίνεται να υπάρχει αυξανόμενο ενδιαφέρον και προσφορά «πράσινου» τουρισμού με τη μορφή βιολογικών αγροκτημάτων και οικο-καταλυμάτων που προσφέρουν βιολογικά προϊόντα και αξιοποιούν ήπιες μορφές ενέργειας ελαχιστοποιώντας την περιβαλλοντική επιβάρυνση, συνδέονται με τις τάσεις και τα ζητούμενα μιας «πράσινης» ανάπτυξης.
  - ⊕ Την ανάπτυξη νέων αγορών, η οποία έγκειται στην προσέγγιση και τελικά προσέλκυση, με τα κατάλληλα μέσα, αγορών (χωρών ή ομάδων-στόχων), οι οποίες μέχρι σήμερα δεν ήταν συστηματικοί «χρήστες» του τουρισμού υπαίθρου στην Κύπρο. Η ανάπτυξη έχει τόσο γεωγραφική διάσταση (π.χ. προσέγγιση νέων χωρών), όσο και θεματική διάσταση (π.χ. ανάπτυξη και προβολή νέων προϊόντων σε νέες ομάδες-στόχους).
  - ⊕ Την επέκταση υφιστάμενων αγορών. Αφορά στην επέκταση και στη μετατόπιση των υφιστάμενων αγορών και στην προσέγγιση νέων, δηλαδή είτε τουριστών που έρχονται στην Κύπρο για τουρισμό «ήλιου και θάλασσας» και οι οποίοι ενδιαφέρονται για την ύπαιθρο, είτε συστηματικών φίλων του τουρισμού υπαίθρου που ελκύονται από τον τουρισμό των «3Φ» (Φύση - Φιλία - Φιλοξενία), αλλά δεν έχουν ακόμη ανακαλύψει την Κυπριακή ύπαιθρο και τα προϊόντα που προσφέρει.
  - ⊕ Την αύξηση του επαναλαμβανόμενου τουρισμού. Η εμπειρία από το χώρο των επιχειρήσεων έχει αποδείξει ότι ο επαναλαμβανόμενος πελάτης είναι παράλληλα ο καλύτερος και αποδοτικότερος πελάτης, ικανός να παροτρύνει και άλλους να αγοράσουν ένα προϊόν ή μια υπηρεσία.

Ζητούμενο λοιπόν είναι να συστηματοποιηθούν οι ενέργειες για την αύξηση των επαναλαμβανόμενων πελατών, παράλληλα με τη δημιουργία πιστών/αφοσιωμένων πελατών, οι οποίοι, μένοντας ικανοποιημένοι από το τουριστικό προϊόν της υπαίθρου, θα λειτουργήσουν ως «έμμεσοι διαφημιστές» και πολλαπλασιαστές της ζήτησης.

- ⊕ Την προσέλκυση εσωτερικού τουρισμού. Όπως προέκυψε από τα μέχρι στιγμής δεδομένα, αλλά και βάσει της εμπειρίας, εκτιμάται ότι οι μόνιμοι κάτοικοι του νησιού (Κύπριοι και αλλοδαποί) αποτελούν τμήμα της υφιστάμενης αγοράς για δραστηριότητες υπαίθρου και κατ' επέκταση, σημαντικούς δυνητικούς πελάτες. Η ετήσια παραμονή τους στην Κύπρο και κατά συνέπεια η δυνατότητα επίσκεψης και ανακάλυψης της υπαίθρου σε περιόδους εκτός τουριστικής αιχμής, αποτελεί βασικό στοιχείο, το οποίο πρέπει να ληφθεί υπόψη.

Η στασιμότητα και παράλληλα πτώση στον παραδοσιακό και μαζικό τουρισμό, φυσιολογικά μας οδηγεί σε άλλες εναλλακτικές επιλογές. Καθώς η διεθνής οικονομική κρίση μεγιστοποιείται και απλώνει τα πλοκάμια της ολόένα και πιο πολύ, προκύπτουν πιο έντονες ενδείξεις για τις αρνητικές συνέπειες τις οποίες, όπως και άλλοι προορισμοί, θα υποστεί και η Κύπρος ως τουριστικός προορισμός. Πέρα από τη διατύπωση εκτιμήσεων και προβλέψεων για το ποσοστό της μείωσης που αναμένεται στον αριθμό των αφίξεων για το 212, είναι καιρός, όλοι οι φορείς (δημόσιος, ιδιωτικός τομέας) να «τραβήξουν τα μανίκια πάνω», και να πέσουν με τα μούτρα στη δουλειά!

Πέρα από τον παραδοσιακό μαζικό τουρισμό, τον οποίο προσελκύαμε τις παλιές καλές εποχές για τον ήλιο και την θάλασσά μας, είμαστε σήμερα υποχρεωμένοι να ψάξουμε πιο βαθιά, και να εντοπίσουμε και να αξιοποιήσουμε πιο εξειδικευμένες (εναλλακτικές) μορφές τουρισμού, και πιο συγκεκριμένα τον τουρισμό ειδικών ενδιαφερόντων.

Προς αυτή την προσπάθεια, ας αναφερθούμε στις διάφορες επιλογές στον τομέα του τουρισμού ειδικών ενδιαφερόντων τις οποίες, με βάση τα δεδομένα στην Κύπρο, θα μπορούσαμε να αξιοποιήσουμε:

1. Αγροτουρισμός - η υφιστάμενη υποδομή με χώρους διαμονής και εμπλοκή σε δραστηριότητες σε παραδοσιακά χωριά και μικρές κοινότητες, θα πρέπει να προβληθεί και να προωθηθεί περαιτέρω.
2. Γαστρονομικός τουρισμός - αξιοποίηση ως πόλου έλξης της πλούσιας μεσογειακής και παραδοσιακής κουζίνας της Κύπρου.
3. Οικοτουρισμός - συνδυασμένη αξιοποίηση των πολιτιστικών πόρων και (κυρίως) των πόρων του πλούσιου φυσικού περιβάλλοντος του νησιού.
4. Γεωτουρισμός - προώθηση των γεωλογικών μνημείων και της γεωλογικής ιδιομορφίας, ιδιαίτερα της περιοχής Τροόδους (βουνοκορφές, βουνοπλαγιές, φαράγγια, ρυάκια, μονοπάτια της φύσης).
5. Πολιτιστικός τουρισμός - δημιουργική εκμετάλλευση της μακρόχρονης πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου για την προσφορά πιο ολοκληρωμένης εμπειρίας στους τουρίστες. Η πολυτάραχη ιστορία του νησιού έχει πολλά να επιδείξει. Η Κύπρος δεν είναι μόνο ήλιος και θάλασσα. Η Κύπρος κουβαλά μια βαριά πολιτιστική κληρονομιά.
6. Τουρισμός εκδηλώσεων - πέραν της γιορτής του κρασιού, του καρναβαλιού, της όπερας της Πάφου, των διαφόρων παραδοσιακών φεστιβάλ στις Κοινότητες, και των εκδηλώσεων στις πόλεις, επιπλέον διοργανώσεις μεγάλης εμβέλειας θα εμπλουτίσουν περαιτέρω το τουριστικό μας προϊόν.
7. Τουρισμός περιπέτειας - στα δεδομένα της Κύπρου, μπορούμε να προβάλουμε δραστηριότητες ελαφριάς μορφής, όπως, εκδρομές σαφάρι, ιππασία, ορειβασία, κατασκηνώσεις, καταδύσεις, κανό στους υδατοφράκτες, ορειβατική ποδηλασία, κ.ά.
8. Ιαματικός τουρισμός - με κύριο χαρακτηριστικό το κλίμα στην Κύπρο σε συνδυασμό με τις εγκαταστάσεις spa (λουτρά) και τη θάλασσα, μπορούμε να προωθήσουμε την κλιματοθεραπεία, τη λουτροθεραπεία και τη θαλασσοθεραπεία.

Μόνο οι Βρετανοί τουρίστες ξοδεύουν πέραν των €70 εκατομμυρίων ετησίως για ιαματικά ταξίδια στο εξωτερικό.

9. Τουρισμός υγείας - η αλλιώς ιατρικός τουρισμός, όπου οι ταξιδιώτες με συγκεκριμένο πρόβλημα υγείας επισκέπτονται προορισμούς με εξειδικευμένα κέντρα υγείας για αποθεραπεία. Εδώ, επίσης, πρέπει να αξιοποιηθεί το προνομιακό κλίμα της Κύπρου παράλληλα με τη δημιουργία των κατάλληλων κέντρων υγείας (health farms). Από το σύνολο των Ευρωπαίων ταξιδιωτών στο εξωτερικό, το 15% αφορά διακοπές υγείας.

10. Συνεδριακός τουρισμός - πέρα από τις συνεδριακές εγκαταστάσεις στις διάφορες ξενοδοχειακές μονάδες, πρέπει να προχωρήσουν τα σχέδια για την ανακαίνιση / αναβάθμιση του συνεδριακού κέντρου στη Λευκωσία, καθώς επίσης και η ανέγερση του συνεδριακού στη Λεμεσό (υπερβολική καθυστέρηση). Ας αναλογιστούμε ότι ο συνεδριακός επισκέπτης είναι από τους πιο επικερδής την τουριστική βιομηχανία.

11. Ναυτικός τουρισμός - και σε αυτή την περίπτωση προκύπτει υπερβολική καθυστέρηση στην υλοποίηση των σχεδιασμών για τη μαρίνα στη Λεμεσό. Το έργο πρέπει να προωθηθεί πάραυτα, καθώς και αυτή η κατηγορία ταξιδιωτών είναι ιδιαίτερα επικερδής για τη βιομηχανία.

12. Αρχαιολογικός τουρισμός - τα αρχαιολογικά μνημεία στην Κύπρο αποτελούν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και δίνουν την ευκαιρία στους επισκέπτες να γνωρίσουν καλύτερα τις καταβολές και τη μοναδική ιστορική ταυτότητα της Κύπρου.

13. Θρησκευτικός τουρισμός - παράλληλα με τη μακρόχρονη ιστορία της, η Κύπρος έχει να επιδείξει και έναν πλούσιο θρησκευτικό πολιτισμό. Αρκετά τέτοια θρησκευτικά μνημεία (εκκλησίες κ.ά.) κατατάσσονται από την ΟΥΝΕΣΚΟ ως χώροι παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

14. Αθλητικός τουρισμός - και σε αυτή την περίπτωση οι κλιματικές συνθήκες επιτρέπουν στην Κύπρο να προσελκύσει σημαντικό ενδιαφέρον από επισκέπτες

(μεμονωμένους, ομάδες) για αθλητικούς λόγους, σε ερασιτεχνικό και επαγγελματικό επίπεδο.

15. Άλλες μορφές τουρισμού - πέρα από τις πιο πάνω, άλλες μορφές τουρισμού που μπορεί να αξιοποιηθούν εποικοδομητικά στην Κύπρο είναι: περιπατικός, ποδηλατικός, μουσικός, εκμάθησης ξένης γλώσσας (Αγγλικών), παρακολούθησης της χλωρίδας και πανίδας, κ.ά.

Προς αναζήτηση άλλων επιλογών, και την αξιοποίηση άλλων μορφών τουρισμού, το κύριο συστατικό του τουριστικού μας προϊόντος, ο ήλιος και η θάλασσα παραμένει μια γερή βάση, πάνω στην οποία μπορούμε να ανοίξουμε τα φτερά μας για νέους ορίζοντες, για εξειδικευμένο τουρισμό, για τουρισμό ειδικών ενδιαφερόντων. Και αφήστε την οικονομική κρίση... να τρέχει...!

Βιβλιογραφία

Ανδριώτης Κ. (2005), «Τουριστική ανάπτυξη και σχεδιασμός», Αθήνα: Σταμούλης

Βαρβαρέσος Σ. (1998), «Τουρισμός: Έννοιες, μεγέθη, δομές. Η ελληνική πραγματικότητα», Αθήνα: Προπομπός.

Βενετσανοπούλου, Μ., 2006, [Η κρατική συμβολή στον τουρισμό. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού.](#), Interbooks

Εναλλακτικές μορφές τουρισμού, Μανώλης Σφακιανάκης, Εκδόσεις "Ελλην" Ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της Ελλάδας - Αγροτουρισμός, Γεωτεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας,

<http://www.anthropos.gr/spots/tourism/agro.asp>

<http://www.traveldailynews.gr/columns/article/1864>, Μιχάλης Δημοσθένους
Ειδικός στα θέματα Τουρισμού και επιμόρφωσης, Μέλος επιτροπής Τουρισμού ΟΕΒ

Γαλάνη – Μουτάφη Β. (2002), «Έρευνες για τον τουρισμό στην Ελλάδα και την Κύπρο, μια ανθρωπολογική προσέγγιση», Αθήνα: Προπομπός.

Cyprus Health Travel <http://www.cyprushealthtravel.com/home>

Eagles, McCool S, Haynes C (2002). Sustainable tourism in protected areas: Guidelines for Planning and Management. IUCN-The World Conservation Union, Cambridge

Κομίλης Π. και Βαγιονής Ν. (1999), «Τουριστικός σχεδιασμός. Μέθοδοι και πρακτικές αξιολόγησης», Αθήνα: Προπομπός.

Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π. (2001), «Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον», Αθήνα: Κριτική.

Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού, <http://www.visitcyprus.com/wps/portal>

Κυπριακός Οργανισμός Αγροτουρισμού, www.agrotourism.org.cy

Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού, Τμήμα Στρατηγικής και Κινήτρων, 2010

Μίντη, Ε., 2008, Τουρισμός Υγείας: Ήρθε ο καιρός να αναπτυχθεί και στην Κύπρο, Σύγχρονη Άποψη, Κύπρος

Μίντη, Ε., 2008, «Καθρέφτης» της κυπριακής κουλτούρας ο Αγροτουρισμός, Χαραυγή

Οδηγός Αγροτουρισμού

(<http://www.rural-tourism.tph.moi.gov.cy/download/odigos.pdf>)

Οδηγός Τουρισμού της υπαίθρου για τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Αθήνα 2008

Παπακωνσταντίνου Α. (2005), «Η Συνταγματική Αρχή της Βιώσιμης Ανάπτυξης των Νησιωτικών Περιοχών», στο Τσάλτας Γ. (επιμ.) (2005), «Ο Νησιωτικός Χώρος στον 21ο Αιώνα», Αθήνα: Σιδέρης.

Σαρτζετάκης Ε. και Παπανδρέου Α. (2002), «Βιώσιμη Ανάπτυξη: Οικονομική Επιστήμη και _εθνές Θεσμικό Πλαίσιο», [http://macedonia.uom.gr/~esartz/teaching/genvecon/SD\(PapSartz\).doc](http://macedonia.uom.gr/~esartz/teaching/genvecon/SD(PapSartz).doc)

Τσάρτας Π. (1996), «Τουρίστες, ταξίδια, τόποι: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον Τουρισμό», Αθήνα: Εξάντας. Τσάρτας Π. (1996), «Τουρίστες, ταξίδια, τόποι: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον Τουρισμό», Αθήνα: Εξάντας.

Gartner W. C. (2001), «Τουριστική ανάπτυξη: αρχές, διαδικασίες και πολιτικές», Αθήνα: Έλλην

<http://www.greeceun.org>

World Trade Organisation, 2002, Annual Report

http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/anrep02_e.pdf

Gahlinger P.M. (2008), The Medical Tourism Travel Guide: Your Complete Reference to Top-Quality, Low-Cost Dental, Cosmetic, Medical Care & Surgery Overseas, Sunrise River Press.

Statistical Service of Cyprus (2008), Health and Hospital Statistics 2006, Printing Office of the Republic of Cyprus.